

הדרשות בארצות הברית והפוליטיקה הישראלית

השיח הפוליטי בדרשות בבתי הכנסת בארצות הברית

גילה אמאטי | שלומי ברזניק

זכויות יוצרים © המכון למדיניות העם היהודי
מיסודה של הסוכנות היהודית לא"י בע"מ (חל"צ), ירושלים, תשפ"ה/2025

קמפוס גבעת רם, ת.ד. 39156, ירושלים 9139101
טלפון: 02-5633356 | פקס: 02-5635040 | www.jppei.org.il

כל הזכויות שמורות. אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאכסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר - כל חלק שהוא מן החומר שבחוברת זו. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בחוברת זו אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמכון למדיניות העם היהודי.

מאנגלית: כרמית גלעד
עריכת הטקסט העברי: ענת ברנשטיין
עיצוב גרפי ועימוד: מיה הסר

המכון למדיניות העם היהודי: מועצת המנהלים, חבר הנאמנים הבינלאומי

יושבי ראש | סטוארט אייזנשטאט | דניס רוס

נשיא יידיה שטרן
מנכ"ל שוקי פרידמן
מנהלת פרויקטים איטה אלקלעי

מועצת המנהלים

אליוט אברמס	שיבי גרינפלד	סטיב נסטיר	דורון שורר
עדינה ברשלום	סטיב הופמן	אריק פינגרהוט	רחל שפרכר פרנקל
ריצ'רד ברנשטיין	דן הלפרין	קרן קארפ	
אריק גולדשטיין	מארק יוטאי	צור קרן	
הארלי גרוס	גלן לווי		

חבר הנאמנים הבינלאומי

אמירה אהרונוביץ	מארק יוטאי	מיכאל סיגל	זלמן שובל
יהודית בוקסרליברנט	גלן לווי	אריק פינגרהוט	ג'וש שוורץ
סנדי בקלור	ברנארדאני לוי	ג'ון פישל	מיכאל שטיינהרט
אריק גולדשטיין	דניאל ליברנט	סמי פרידריך	
שרה גנסטיל	יצחק מולכו	אירוויין קוטלר	
ראלף גרסון	איילת נחמיאס-זורבין	ורנון קורץ	
אסתר דומיניסיני	לוני נסטיר	אריקה רודין-לוריא	
אלן הופמן	סטיב נסטיר	גארי רוזנבלאט	
סטיב הופמן	ג'ף סולומון	מארק רוזנברג	
מארק וילף		יהודה ריינהרץ	

דורון אלמוג - יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית לא"י
אבינועם בר יוסף - נשיא אמריטוס
יחזקאל דרור - נשיא מייסד

תודות

לסוכנות היהודית	לקרן דוד ואינו מייסד	לקרן משפחת איזדור וברטה גודלסקי
לקרן אביב	לקרן משפחת ברונפמן (CRB)	לסטוארט אייזנשטאט
לקרן דאן וגילפורד גלייזר	לקרן משפחת וילף	לסנדי בקלור
לקרן וויליאם דוידסון	לקרן גלן ושריל לווי	לסטיב נסטיר
לקרן ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל	לקרן משפחת יוטאי	לזלמן שובל
לקרן משפחת קירש	לקרן אריק ותמר גולדשטיין	
לקרן משפחת לין וצ'רלס שוסטרמן	לפדריציני ניו יורק	
לקרן אידה ולסטר קראון	לפדריציני שיקגו	
לקרן ראסל ברי	לפדריציני היהודיות בצפון אמריקה	

תוכן העניינים

6	תקציר
7	מבוא
10	מתודולוגיה
11	הממצאים
11	הפוליטיזציה בדרשות היהודיות בארצות הברית לפני ואחרי 7 באוקטובר
11	תפקיד השיח הפוליטי בדרשות הרבנים בארצות הברית
12	מרכזיותה של ישראל בדרשות היהודיות בארצות הברית
13	מבנה הדרשות ונפח התוכן הפוליטי בהן
14	נפח התוכן הפוליטי בדרשות
14	מבנה הדרשנות הפוליטית
16	ניתוח נימת הדברים והביקורת כלפי ישראל בדרשות בתקופות שונות
18	הביקורת על ישראל בדרשות
20	ניתוח הביקורת על ישראל בדרשות: מיון לפי סוגיות ספציפיות
23	הביקורת בסוגיות ארוכות טווח
25	ההשתמעות הרחבה: השפעתם של משברים על השיח הפוליטי
25	הכיוול מחדש של סדר העדיפויות בשיח היהודי־אמריקאי
25	הביקורת על ההנהגה בישראל: נתניהו ובן גביר
27	הגישות המנוגדות לנתניהו ולבן גביר

ההשתמעות הרחבה: הכיול מחדש של השיח הפוליטי

28

בדרשות היהודיות בארצות הברית

28

הביקורת בנושא המדיניות של גיוס חרדים

29

הביקורת בנושא זכויות הלהטב"ק בישראל

31

הביקורת בנושא אלימות מתנחלים

33

כל נושאי הביקורת שנותחו – סיכום

34

ניתוח לפי נושאים

34

החטופים בעזה

35

הפסקת אש

36

אזכורי החטופים ואזכורי נושאים פוליטיים אחרים - השוואה

37

מסרים חיוביים

40

ההשתמעות הרחבות של הממצאים

40

"עלייה" (Aliyah)

42

סיכום

44

נספח 1: מתודולוגיה

נספח 2: אנטישמיות בהודעות לעיתונות-

ניתוח השוואתי של השיח בקרב הרפורמים, הקונסרבטיבים

52

והאורתודוקסים-מודרנים בארצות הברית

62

הערות

דרשות ממלאות תפקיד מרכזי בגיבוש אופיין של קהילות דתיות. הן משמשות את כוהני הדת כבמה למסירת השקפה תאולוגיות, הכוונה מוסרית וערכים חברתיים. על אף העניין האקדמי הגובר בנקודת המפגש שבין דת לפוליטיקה, עדיין לא נעשה ניתוח שיטתי מספק של השיח הפוליטי בדרשות בקהילות היהודיות, ובייחוד לא בפילוח לפי זרמי דת. המחקר המוצג כאן חוקר את הפער הזה על ידי בחינת התכנים הפוליטיים בדרשות שניתנו בארצות הברית בין שנת 2021 לשנת 2024 בבתי כנסת אורתודוקסיים-מודרניים, קונסרבטיביים ורפורמיים.

המחקר המוצג כאן הפעיל – באמצעות ניתוח טקסטואלי חישובי – את ChatGPT-4o על מאגר נתונים של 4,302 דרשות ובכך אפשר בחינה מעמיקה של תמות פוליטיות, הלכי רוח ודפוסים מבניים. מסגרת הזמן של המחקר נקבעה בהתאם לשלושה רגעי מפתח פוליטיים בישראל: ממשלת האחדות בראשות נפתלי בנט ויאיר לפיד בשנים 2021-2022, המחאות נגד הרפורמה המשפטית בשנים 2022-2023 והתקופה שאחרי מתקפת חמאס ב־7 באוקטובר ובזמן המלחמה בעזה שפרצה בעקבותיה בשנים 2023-2024. מסגרת הזמן הכרונולוגית הזאת כוללת 2,556 דרשות, והיא אפשרה לנו להעריך כיצד התפתח השיח הפוליטי בדרשות בתגובה לאירועים אלה.

השאלות המרכזיות במחקר עוסקות בהיקף התוכן הפוליטי בדרשות, בחלק היחסי של השיח על ישראל בדרשות הללו ובתמורות בהלכי הרוח כלפי ישראל בשלוש התקופות לעיל. בדקנו גם כיצד הרבנים מתייחסים לתכנים מעוררי מחלוקת, כגון הבעיות ההומניטריות בעזה, ההנהגה הפוליטית הישראלית, מדיניות הממשלה הישראלית בסוגיות שונות, אלימות מתנחלים, אי-גיוס החרדים לצה"ל, קהילת הלהט"ב"ק והיעדר תוכנית ליום שאחרי המלחמה. כמו כן בחנו את זיקתם של הרבנים נושאי הדרשות לדמויות פוליטיות, ובפרט בנימין נתניהו ואיתמר בן גביר, ואת עמדתם כלפי סוגיות כגון החטופים, הפסקת האש והעלייה לישראל. בניתוח שעשינו בדקנו גם את ההרכב המבני של הדרשות שהתמקדו בפוליטיקה ובחנו אם הן פותחות בעניינים פוליטיים לפני שהן עוברות לתוכן דתי – תבנית שעשויה להצביע על התמקדות מפורשת ומרכזית בהעברת מסרים פוליטיים במסגרת של בית הכנסת. נוסף על השיח הביקורתי זיהינו חזרה של תמות חיוביות, ובכללן קריאות לאחדות, לחמלה, לסובלנות ולחיצוק הזהות היהודית והקשר לישראל.

הממצאים שופכים אור על תפקידם של בתי הכנסת כמרחבים שבהם מעורבות פוליטית פוגשת ביטוי דתי, ובכך הם מספקים תובנות במה שקשור לשאלה כיצד קהילות יהודיות-אמריקאיות מנווטות בין יחסיהן עם ישראל לבין סוגיות פוליטיות נרחבות יותר. מן המחקר עולה כי הדרשות בבתי הכנסת של הקהילות היהודיות בארצות הברית פוליטיות מאוד באופיין ועוקבות מקרוב אחר ההתפתחויות בישראל.

דרשות היו ועודן אחד מעמודי התווך של ההתנהלות הדתית; זהו כלי התקשורת העיקרי של מנהיגי קהילות להוראת רוח הדת, למתן הָכוּונה מוסרית ולהקניית ערכים משותפים לקהילותיהם. מלבד תפקידן הרוחני והחינוכי, הדרשות מתייחסות לא פעם להקשר החברתי- הפוליטי של תקופתן, משקפות תכנים חברתיים-פוליטיים, נוגעות בסוגיות חברתיות בוערות ומעצבות בעדינות את ההשקפות הפוליטיות של חברי וחברות העדה.

הדרשות משמעותיות בחיים הדתיים מכמה בחינות. הן מתפקדות כ"מקומות שבהם האמונות, הערכים והעמדות של מסורת מסוימת נאמרים במפורש ובתוך כך שומרות על המשכיות ומשתנות באופנים דרמטיים לעיתים".¹ כוהני הדת משלבים לעיתים קרובות בדבריהם שיח פוליטי כדי להרחיב את הידע של חברי הקהילה, להשפיע על השקפותיהם בסוגיות פוליטיות ולעודד מעורבות פוליטית.² גוף ספרות מחקר נרחב חוקר את האקטיביזם הפוליטי בתוך ארגונים דתיים, בעיקר באמצעות סקרים של המנהיגים וחברי הקהילות, חקרי מקרה בכנסיות וניתוחים כמותניים. מחקריו מראים כי הכמרים עוסקים לעיתים קרובות בתקשורת פוליטית בתוך הכנסיות וכי חברי הקהילה קולטים ומפרשים את המסרים הללו באופן פעיל.³

ואכן, דרשה יכולה לשמש דרך לקיים שיח פוליטי בתוך מסגרת דתית. מחקר אמפירי עדכני מצא שברבות מן הדרשות של כמרים פרוטסטנטים בארצות הברית משולבים תכנים פוליטיים. המחקר ניתח יותר מ-110,000 דרשות ומצא כי כ-37% מהן עסקו בעניינים פוליטיים במגוון תחומים, החל בכלכלה ובמלחמה וכלה בזכויות אזרח וברווחה סוציאלית. מכאן שכוהני דת רבים מעורבים בסוגיות פוליטיות עכשוויות ואולי אפילו מעצבים את עמדותיהם של חברי וחברות הקהילה שלהם ואת מעורבותם הפוליטית.⁴ ואולם למרות המחקר המסוים הזה,⁵ ההבנה שלנו בסוגיית התכנים הפוליטיים בדרשות דתיות עודנה מוגבלת ביותר. יתרה מזו, הידע בנושא השיח הפוליטי בדרשות שניתנות במסגרות יהודיות מזרמים שונים קטן עוד יותר, שלא לומר בלתי קיים.⁶

המחקר המוצג כאן נדרש לפער הזה על ידי ניתוח השיח הפוליטי בדרשות שנשאו רבנים יהודים-אמריקאים בשנים 2021-2024 בקהילות אורתודוקסיות-מודרניות, קונסרבטיביות ורפורמיות. מכל הכלים החישוביים הקיימים לניתוח טקסט בחרנו להשתמש ב-ChatGPT בשל היכולות המתקדמות שלו בעיבוד שפה טבעית, בהבנה קונטקסטואלית וביעילות בניתוח של מאגרי נתונים טקסטואליים גדולים. וביתר פירוט, השתמשנו ב-ChatGPT-4o

עם תקשורת למודל שמקדמים ספריית Python LangChain וממשק היישומים OpenAI. לעומת השיטות המסורתיות כגון LDA, טכניקת ChatGPT-4o מספקת הבנה סמנטית מעמיקה יותר ומאפשרת לאתר דקויות בשיח ובהלכי הרוח הפוליטיים המובעים בדרשות.

שמנו לנו למטרה לכמת – באמצעות ניתוח מדגם גדול של 4,302 דרשות, ש-2,556 מתוכן ניתנו בין שנת 2021 לשנת 2024 – את הנוכחות של שיח פוליטי בדרשות ולזהות תמות חוזרות. בחנו את הכמות ואת האופי של התוכן הפוליטי בדרשות של רבנים יהודים-אמריקאים במשך שלוש תקופות זמן מובחנות: השנים 2021-2022, השנים 2022-2023 והשנים 2023-2024. השאיפה הייתה לאתר את שיעור הדרשות המכילות תוכן פוליטי ולנתח את החלק היחסי של ההתייחסויות לישראל בדרשות הללו.

אחד היעדים הראשיים של המחקר היה לבחון כיצד הרבנים מתחברים לישראל בדרשותיהם וכיצד חברי הקהילות תופסים את ישראל דרך שיח זה. מסגרות הזמן שקבענו חופפות לאירועים רבי משמעות בישראל: בתקופת השנים 2021-2022 כיהנה ממשלת האחדות בראשות נפתלי בנט ויאיר לפיד; תקופת השנים 2022-2023 התאפיינה במחאות נרחבות נגד הרפורמה המשפטית; ותקופת השנים 2023-2024 התחילה עם מתקפת חמאס ב-7 באוקטובר ונמשכה עם המלחמה בעזה שפרצה בעקבותיה. מסגרת כרונולוגית זו אפשרה לנו לנתח את ההשתנות בנפח התכנים הפוליטיים ובאופיים לאורך זמן.

על ידי ניתוח הטקסטים בעזרת ChatGPT שאפנו לענות על כמה שאלות מרכזיות, ובהן: נפח התוכן הפוליטי בדרשות בזרמים השונים לפני ואחרי מתקפת 7 באוקטובר; הנימה הכללית כלפי ישראל (האם היא חיובית או שלילית); המאפיינים המבניים של דרשות שהמיקוד שלהן פוליטי (האם הן נפתחות בתוכן פוליטי או שמא בתוכן דתי); נפח התוכן הפוליטי בדרשה; והתדירות של מתיחת ביקורת על ישראל במהלך התקופות הנבדקות. ועוד: כימתנו את שכיחות הביקורת בסוגיות ספציפיות, למשל מספר הקורבנות האזרחיים בעזה, הסיוע ההומניטרי, החוק הבינלאומי, אישים פוליטיים כגון בנימין נתניהו ואיתמר בן גביר, אי-גיוס החרדים לצה"ל, גישות לקהילת הלהטב"ק, מדיניות הממשלה בנושאים מסוימים, היעדר אסטרטגיה ל"יום שאחרי" ואלימות של מתנחלים.

נוסף על ניתוח השיח הביקורתי בחנו גם את המסרים החיוביים מצד הרבנים, ובכלל זה עידוד חברי הקהילה לאמץ את המסורת היהודית, קריאות לחמלה ולערבות הדדית, קידום סובלנות והשקעת מאמצים לחזק את הקשר עם ישראל.

ממצאי מחקר זה יתרמו להבנה רחבה יותר של תפקיד הפוליטיקה בדרשות בזרמים היהודיים השונים ויסייעו להשיב על השאלה כיצד קהילות והרבנים שלהן מתחברים לישראל ומה הם חושבים על המצב הפוליטי בה. מן הראוי לשים לב לנוכחות המרשימה של תכנים

פוליטיים בדרשות הללו, ובפרט ההתמקדות הבולטת בהתרחשויות הפוליטיות בישראל. זו מבליטה את הקשר העמוק שמקיימות הקהילות היהודיות האמריקאיות מכל הזרמים עם ישראל. זאת ועוד: השילוב הניכר לעין של שיח פוליטי ממַצב את בית הכנסת כמרחב ביקורתי לניסוח ולהפצה של מסרים פוליטיים בתוך המעגלים הדתיים.

הניתוח המבני של הדרשות מלמד כי רוב הדרשות, בכל שלושת הזרמים, נפתחות בנושא או במסר פוליטי כלשהו לפני שהן עוברות לדין בנושאים דתיים או בפרשת השבוע. תבנית זו מבליטה את הפוליטיזציה של סביבת בית הכנסת בארצות הברית, והמסקנה ממנה היא שהמעורבות הפוליטית היא היבט מהותי של השיח הדתי. טוב יהיה אם במחקרים עתידיים ייעשה ניתוח השוואתי שיקבע אם מסתמנת מגמה דומה בבתי הכנסת בישראל. התשובה על שאלה זו תאפשר זווית ראייה רחבה יותר על נקודת המפגש שבין דת ופוליטיקה בהקשרים תרבותיים ולאומיים למיניהם.

ניתוח נימת הדברים בדרשות חושף גישה כללית חיובית כלפי ישראל, חרף חיצו הביקורת הרבים המופנים אליה. מגמה זו עקבית בכל שלושת הזרמים, אם כי הקהילות הרפורמיות מציגות עמדה מעט פחות חיובית בהשוואה לשני הזרמים האחרים.

המחקר המוצג כאן מיישר קו עם המטרות של מדעי הרוח הדיגיטליים על ידי שילוב של שיטות חישוביות עם שיטות חקר של מדעי הרוח באופן שמאפשר ניתוח ופרשנות של נתונים טקסטואליים בהיקף נרחב. לאחר הסקירה של מתודולוגיית המחקר ייבחן בפרוטרוט כל אחד מן הממצאים הספציפיים.

מתודולוגיה

מחקרנו מסתמך על מאגר נתונים של 4,302 דרשות במוסדות יהודיים בארצות הברית, ובכללן 2,556 דרשות שניתנו בין אוקטובר 2021 לאוקטובר 2024 בקהילות רפורמיות, קונסרבטיביות ואורתודוקסיות-מודרניות. הדרשות נאספו על ידי שילוב של כלי תמלול אוטומטי ופנייה ישירה, והן תוקננו לפורמט אחיד כדי לאפשר ניתוח שיטתי של הטקסטים מכל הזרמים ומכל התקופות הנבדקות.

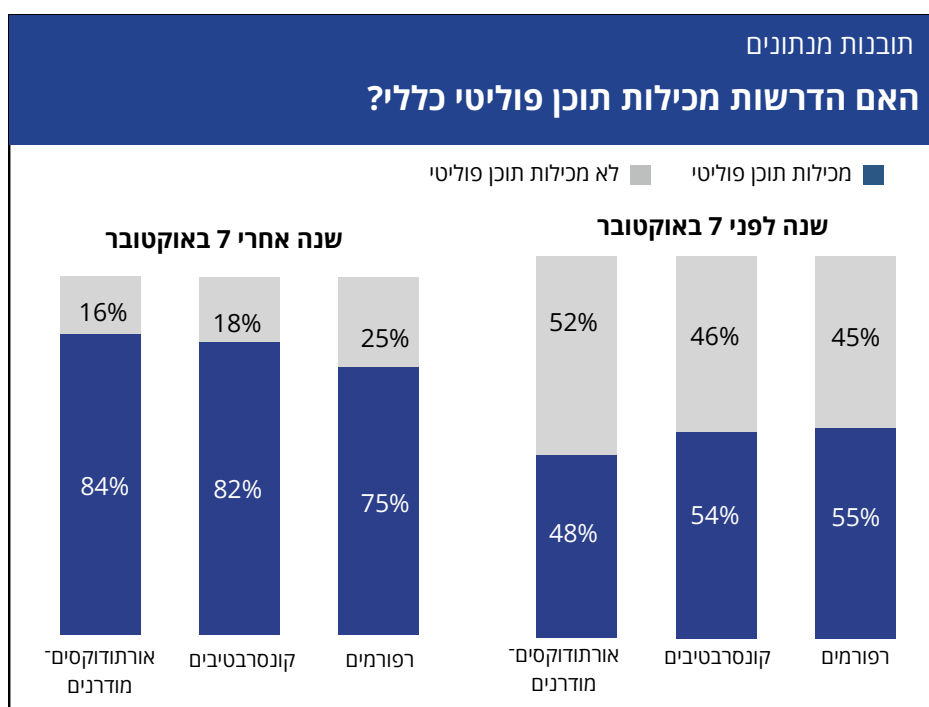
העבודה האנליטית כללה שימוש בטכניקות חישוביות מתקדמות לניתוח שיח באמצעות כלי בינה מלאכותית כגון ChatGPT-4o. מבחינה מתודולוגית, המחקר נשען על הנדסת פרומפטים, כלי few-shot learning, decomposed prompting ו-Chain of Thought (CoT) להבניית תהליכי הפרשנות של הבינה המלאכותית. כל דרשה נותחה בנפרד על מנת לשמור על השלמות ההקשרית. התובנות שהופקו באמצעות הבינה המלאכותית עוצבו לשם העקביות במבנה JSON.

הניתוח התקדם בשלבים כדלקמן: זיהוי תוכן פוליטי; איתור ביקורת על ישראל; מיון לפי מבנה והלך רוח; והערכת נושאים ספציפיים, כגון החטופים, הפסקת האש והעלייה לישראל. כדי לתקף את הממצאים אימצנו את גישת HITL (Human-In-The-Loop), שנתמכה על ידי מדדים סטנדרטיים של דיוק ושליפת מידע (accuracy, precision, recall) להערכת ביצועי הבינה המלאכותית.⁷

הפוליטיזציה בדרשות היהודיות בארצות הברית לפני ואחרי 7 באוקטובר

תפקיד השיח הפוליטי בדרשות הרבנים בארצות הברית

שני התרשימים שלהלן מאפשרים הצצה אל תפקידו של השיח הפוליטי בדרשות של רבנים בארצות הברית ולשינויים בו לפני ואחרי מתקפת חמאס ב-7 באוקטובר 2023.⁸

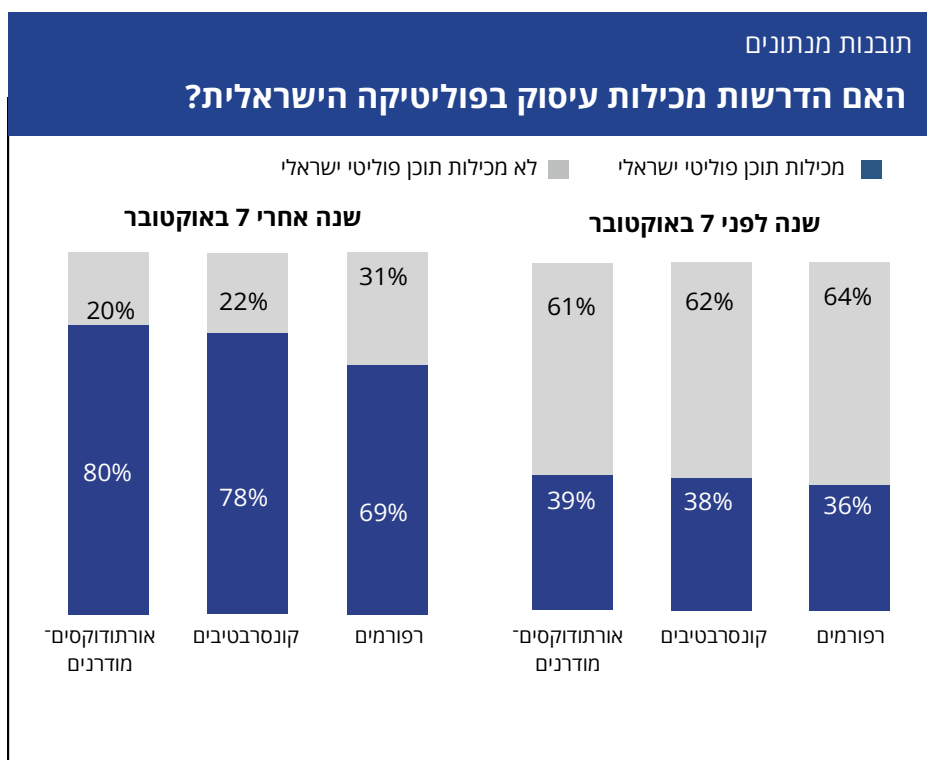
התרשים לעיל מראה שעוד לפני מתקפת חמאס ב-7 באוקטובר 2023, כלומר בימי המחלוקת בנושא הרפורמה המשפטית בישראל, נושאים פוליטיים היו רכיב שכיח בדרשות בכל הזרמים. השיח הפוליטי היה נוכח לעיתים קרובות: לפחות 48% מן הדרשות בבתי הכנסת האורתודוקסיים-מודרניים ועד 55% ברפורמיים שילבו תכנים כאלה. אלא שהמלחמה שפרצה בעקבות מתקפת 7 באוקטובר הובילה לתמורה דרמטית בתוכן הדרשות: שכיחות התכנים הפוליטיים נסקה בשלושת הזרמים, ובקהילות הרפורמיות היא עלתה עד לשיעור

של 75% מן הדרשות. בקהילות הקונסרבטיביות והאורתודוקסיות-מודרניות השיעור גדל
אף יותר – ל-82% ול-84% (בהתאמה).

תמורה בלתי רגילה זו מבליטה את טבען הפוליטי העמוק של הדרשות היהודיות בארצות
הברית, והיא גם מדגימה עד כמה מנהיגי הדת מחוברים לאירועים פוליטיים בהווה. הנתונים
מראים בבירור כי בתי הכנסת רחוקים מלהיות מרחבים להתבוננות רוחנית בלבד, ולא
זו בלבד אלא שהם משמשים במה לשיח פוליטי המעצב את דעותיהם של חברות וחברי
הקהילה בסוגיות מפתח. מן העלייה החדה במעורבות הפוליטית אחרי 7 באוקטובר עולה
כי הרבנים ממלאים תפקיד מכריע בפרשנות ובתגובה למשברים, והדבר מחזק את נקודת
המפגש בין המנהיגות הדתית לאקטיביזם הפוליטי. לממצא זה השתמעו חשובה, שכן הוא
מצביע על בתי הכנסת כזירות אזרחיות, ולא רק דתיות, שנוצרים ומופצים בהן נרטיבים
פוליטיים המשפיעים על גישת הקהילה למציאות הפוליטית הן בארצות הברית והן בישראל.

מרכזיותה של ישראל בדרשות היהודיות בארצות הברית

התרשים הבא מחדד עוד יותר את הפוקוס, משום שהוא חושף כיצד הדיונים במצב הפוליטי
בישראל השתנו בתגובה למלחמה.⁹

לפני מתקפת 7 באוקטובר התייחסו במפורש רק 36%-39% מכלל הדרשות לתכנים פוליטיים הקשורים לישראל. אבל אחרי המתקפה גדלו השיעורים הללו פי שניים ויותר: 69% בקהילות הרפורמיות, 78% בקהילות הקונסרבטיביות ו-80% בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות. גידול חד זה מלמד כי לאחר תחילת המלחמה הפכה ישראל לנושא הפוליטי הדומיננטי בדרשות הרבנים.

הניגוד בין נתון זה ובין מה שקרה בתקופת המחלוקת בישראל בנושא הרפורמה המשפטית מפתיע במיוחד: אומנם סוגיית הרפורמה המשפטית הביאה לרמה מסוימת של מעורבות פוליטית בדרשות, אבל לא במידה שאפילו מתקרבת למידת התגובה שעוררה המלחמה. מן הנתונים עולה כי איומים קיומיים על ישראל משנים מן היסוד את האופן שבו הרבנים האמריקאים נדרשים על הבימה לסוגיות פוליטיות. משמע, משברים ביטחוניים הם זרז לשיח דתי-פוליטי מועצם.

ככלל, הממצאים ממחישים בצבעים עזים כי בקהילות היהודיות בארצות הברית הפוליטיקה והדת קשורות זו בזו בעבותות. גם לפני 7 באוקטובר היה השיח הפוליטי על ישראל רכיב מאפיין בדרשות, אך המלחמה הגבירה את המגמה הזאת לרמה חסרת תקדים. מתברר כי בימת בית הכנסת היא לא רק מרחב להכוונה רוחנית; היא גם במה לעיבוד של מציאות גאופוליטית עכשווית ולתגובה לה, בעיקר כאשר ישראל נמצאת במרכז תשומת הלב העולמית.

מבנה הדרשות ונפח התוכן הפוליטי בהן

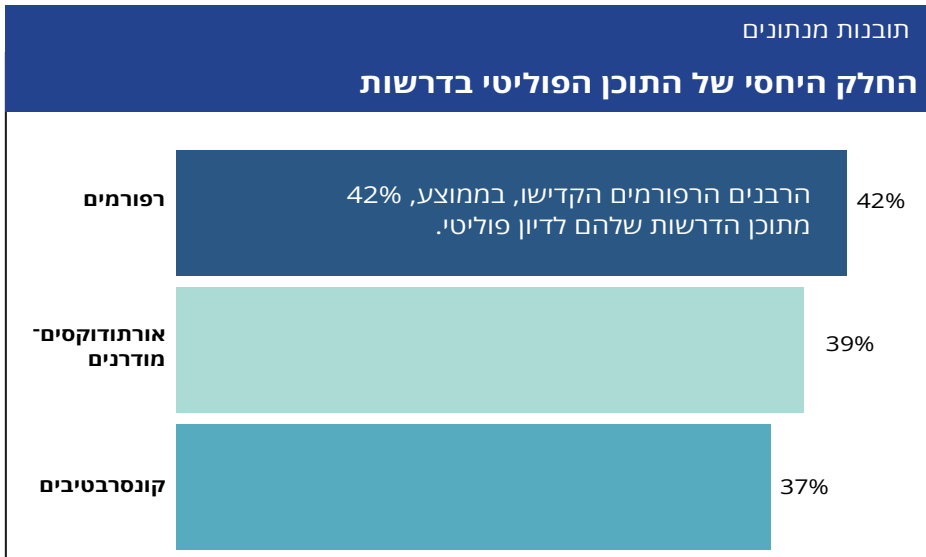
כדי להבין כראוי את היקף הפוליטיזציה בדרשות היהודיות בארצות הברית חיוני לבחון לא רק את נוכחותן של תמות פוליטיות, אלא גם את עומק שילובן בתוך השיח. הניתוח שלנו התמקד בשני ממדים עיקריים. ראשית, הוא בדק את החלק היחסי שהוקדש לתכנים פוליטיים בכל דרשה שהייתה בה התייחסות לפוליטיקה. עשינו זאת כדי לקבוע אם הדיון הפוליטי רק הוזכר בחטף או שהוא היה חלק משמעותי מן הדרשה.

חשוב לא פחות הוא המבנה של הדרשות שנבדקו: האם הן נפתחו בנושא פוליטי או שהסוגיות הללו הופיעו בהמשך, אחרי עיסוק בנושאים דתיים תחילה. האופן שבו הפוליטיקה נשזרת לתוך הדרשה חושף במידה רבה את תפקידה בשיח בבית הכנסת. פתיחת הדרשה בנושא פוליטי מרמזת על תיעדוף מכוון של הנושא, ואילו דרשה שעוסקת תחילה בנושא דתי ומשם עוברת לפוליטיקה עשויה להצביע על גישה משלבת או זהירה יותר מצד הרב או הרבָה.

שני הרכיבים הללו יחדיו מציינים תמונה בהירה יותר לא רק של תדירות הופעתן של סוגיות פוליטיות בדרשות, אלא גם של מידת המרכזיות שלהן במסר הכללי. מזה אפשר להסיק באיזו מידה הרבנים מוכנים להציב את הפוליטיקה בחזית הדרשה ובאיזו מידה בתי הכנסת הם זירה למעורבות פוליטית בד בבד עם ההתבוננות הרוחנית.

נפח התוכן הפוליטי בדרשות

הניתוח הראשון בחן את החלק היחסי של תוכן פוליטי בדרשות שסווגו כפוליטיות.¹⁰

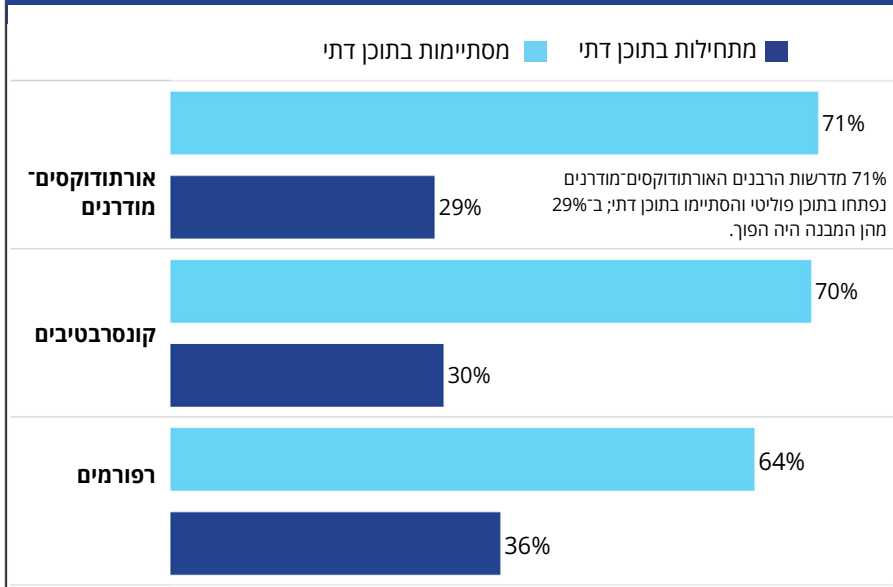
בשלושת הזרמים שנבדקו, הנושאים הפוליטיים לא הוזכרו כבדרך אגב אלא תפסו נתח נכבד מן הדרשות. בממוצע, הרבנים הרפורמים הקדישו 42% מן הדרשות לדיון פוליטי, האורתודוקסים-מודרנים – 39%, והקונסרבטיבים – 37%.

העובדה שלמעלה משליש, ובמקרים אחדים קרוב למחצית, מתוכנה של דרשה מסוימת הוא פוליטי מפורש מלמדת שהשיח הפוליטי איננו מקרי, אלא הוא מאפיין דומיננטי ובלתי נפרד של אותה דרשה. יתרה מזו, מן ההבדלים הקטנים יחסית בין הזרמים משתמע שהמעורבות הפוליטית היא היבט בסיסי בתקשורת הדתית על פני כל קשת הזרמים ביהדות ארצות הברית ושהיא אינה מאפיין ייחודי של זרם זה או אחר.

מבנה הדרשנות הפוליטית

מבנה הדרשה – האם היא נפתחת בשיח פוליטי או שמא בנושאים דתיים – מלמד רבות על מידת המעורבות הפוליטית בחיי בית הכנסת. לא מדובר רק בשאלה אם מתקיים דיון פוליטי, אלא גם עד כמה הוא מרכזי במסר הכללי של הדרשה. אם הנושאים הפוליטיים מוצגים כבר בהתחלה, המסקנה היא שהסוגיות הפוליטיות אינן מוזכרות רק כדאגה משנית אלא הן עמודי תווך בשיח הדתי.¹¹

האם הדרשות הפוליטיות מתחילות או מסתיימות בתוכן דתי?

ניתוח של מבנה הדרשות בזרמים השונים חושף מגמה מפתיעה: אצל הרבנים הרפורמים נפתחו 64% מן הדרשות בנושאים פוליטיים ומשם עברו לתכנים דתיים, ו-36% נפתחו בנושאים דתיים ואחר כך עברו לפוליטיקה. המספרים היו גבוהים אפילו יותר אצל הרבנים הקונסרבטיבים ואצל הרבנים האורתודוקסים-מודרנים, כשאצל אלה האחרונים כ-71% מן הדרשות נפתחו בפוליטיקה ורק אחר כך עברו לנושאים דתיים. לפי דפוס זה, ברוב הגדול של הדרשות שיש בהן מעורבות פוליטית, המסר הפוליטי לא רק נשזר במרומז בדיון הדתי אלא לעיתים תכופות הוא גם המסר הדומיננטי כבר למן ההתחלה.

לממצאים אלה השתמעו מרחיקת לכת לעניין תפיסת תפקידם של בתי הכנסת כמרחבים למעורבות פוליטית. הנוכחות החזקה של הפוליטיקה בתחילתן של הדרשות מלמדת שבת הכנסת הוא לא רק מקום לעבודת האל אלא גם במה לשיח פוליטי. הרבנים בשלושת הזרמים מרגישים בנוח להתייחס במישרין לסוגיות פוליטיות, והם לא בהכרח מרככים אותן על ידי מסגורן כחלק מתוכן דתי. שינוי זה מצביע על תרבות בית כנסת שבה הגבולות בין הפוליטי לדתי מטושטשים. הנושאים הפוליטיים אינם אזכורים מקריים או תוספות; הם דווקא לב העניין. יתר על כן, העובדה שהדרשות במבנה של "פוליטיקה תחילה" בולטת לעין כמעט

באותה מידה בכל שלושת הזרמים מבהירה כי הפוליטיזציה של הדרשות אינה מוגבלת לזרם דתי או אידאולוגי אחד בלבד.

אחת התגליות המפתיעות היא עומק המעורבות הפוליטית בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות. היות שההנחה המתבקשת היא שבזרם זה הדרשות יתרכזו בתכנים דתיים ומסורתיים ויתמקדו ביתר שאת בנושאים הנטועים בלימודי התורה וההלכה, הנפח הגדול של התוכן הפוליטי בהן ושכיחות המבנה של "פוליטיקה תחילה" ראויים לציון במיוחד. עולה מכך שהשיח הפוליטי הוא חלק בלתי נפרד מחיי האורתודוקסים-המודרניים בארצות הברית, ורבני הקהילות חשים בנוח להשתמש בדרשות כבמה להעברת מסרים פוליטיים. ממצאים אלה מצביעים בבירור על תרבות בית כנסת שבה הדיונים בנושאים פוליטיים הם לא רק מקובלים אלא גם מוצבים לא פעם בלב ליבו של הלימוד הדתי.

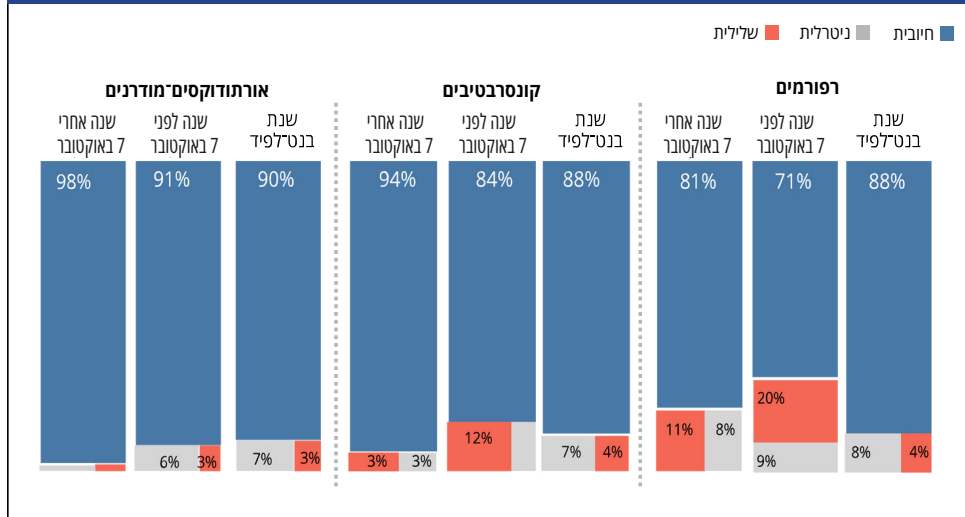
ניתוח נימת הדברים והביקורת כלפי ישראל בדרשות בתקופות שונות

בשלב הבא במחקר התמקדנו בנימה הכללית כלפי ישראל בדרשות שהכילו תכנים פוליטיים הנוגעים לישראל, ובתוך כך ניתחנו את ההבדלים בין שלושה פרקי זמן מוגדרים. כמו כן בדקנו באיזו מידה כללו הדרשות הפוליטיות שנושאן ישראל באותם שלושה זרמים מרכזיים – רפורמים, קונסרבטיבים ואורתודוקסים-מודרניים – דעות ביקורתיות.¹²

הממצאים מציגים תמונה רבת גוונים: בכל שלושת הזרמים נימת הדברים הכללית כלפי ישראל היא חיובית רובה ככולה; הנימה השלילית מייצגת באופן עקבי רק חלק קטן ביותר מן השיח. מגמה זו נשמרה לכל אורך התקופות שבדקנו, והדבר מאשש את הדעה שדרשות הרבנים האמריקאים נוטות להאיר את הדיונים בעניין ישראל באור חיובי.

בה בעת הנתונים מראים תנודות בהימצאותן של נימות קול שליליות כלפי ישראל, ואלה משתנות בין תקופה לתקופה. ובכל זאת, אומנם ההסתכלות השלילית גברה ברגעים מסוימים – ובפרט בזמן הרפורמה המשפטית – אך הנרטיב השלילי מעולם לא נעשה נרטיב דומיננטי. אפילו בדרשות שהביעו ביקורת שלילית על המדיניות של ישראל או על פעולות הממשלה, הלך הרוח ששלט בכיפה נותר חיובי ברובו הגדול. מכאן שביקורת אין פירושה התנגדות. תחת זאת היא דווקא משקפת שיח אכפתי ושקול בתוך הקהילות היהודיות בארצות הברית. התרשימים הבאים ממחישים את הדפוסים הללו.

דרשות רבנים: נימת הדברים כלפי ישראל

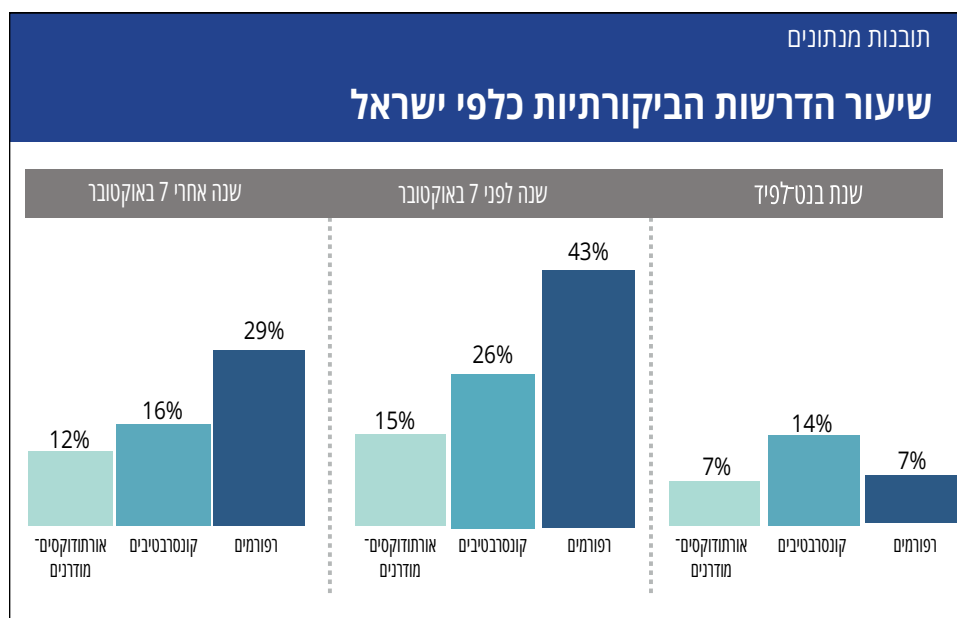
כפי שניתן לראות בתרשים, בתקופת ממשלת האחדות של בנט ולפיד (יוני 2021-דצמבר 2022), הנימה החיובית כלפי ישראל בדרשות הייתה בשיאה בשלושת הזרמים: 88% בקרב הרפורמים ובקרב הקונסרבטיבים (כל אחד) ו-90% בקרב האורתודוקסים-מודרנים. שיעור הנימה השלילית, לעומת זאת, היה נמוך מאוד: רפורמים וקונסרבטיבים – 4% בכל זרם; אורתודוקסים-מודרנים – 3%. בתקופה שהממשלה הובילה רפורמה משפטית נרשם אצל הרפורמים פיחות קל בנימה החיובית – ל-71%, בעוד שאצל הקונסרבטיבים השיעור נותר גבוה למדי – 84%, ואצל האורתודוקסים-מודרנים התמיכה נשארה איתנה – 91%. בד בבד התגברה הנימה השלילית, בעיקר בדרשות הרפורמיות, שם היא הגיעה ל-20%; אצל הקונסרבטיבים נרשם שיעור של 12%, ואילו בקרב האורתודוקסים-מודרנים שיעור התחושות השליליות נותר 3% בלבד. שינוי זה תאם את תקופת המחלוקת בישראל בנושא הרפורמה המשפטית והראה שיח מפולג מעט יותר בקהילות שאינן אורתודוקסיות-מודרניות. בניגוד לכך, הדרשות בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות שמרו בעקביות על רמה גבוהה של נימה חיובית, מה שעשוי להצביע על מעורבות פחותה בפוליטיקה הפנימית בישראל ובמחלוקות בעניין זה. אף על פי כן חשוב להדגיש שרוב הדרשות בשלושת הזרמים התמידו בנימה החיובית כלפי ישראל.

אחרי מתקפת 7 באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיה השתנתה נימת הדברים שוב, ובשלושת הזרמים נצפה גל של רגשות חיוביים כלפי ישראל. שינוי זה התבטא במיוחד בדרשות של הרבנים הקונסרבטיבים והאורתודוקסים-מודרנים, שם הנימה החיובית זינקה

ל-94% ול-98% (בהתאמה). שינוי זה ביטל כמעט לגמרי את השיח השלילי, שצנח ל-3% אצל הקונסרבטיבים ול-0.7% אצל האורתודוקסים-מודרנים. אפילו בקהילות הרפורמיות, שהציגו את רמת השליליות הגבוהה ביותר, הלך הרוח החיובי שב וטיפס בחדות ל-81% והרגשות השליליים פחתו כמעט בחצי – מ-20% ל-11%. נתונים אלה מדגימים מגמה ברורה של סולידריות קהילתית בתגובה למשבר.

הביקורת על ישראל בדרשות

התרשים הבא מפרט באיזומידה נכללה בדרשות ביקורת על ישראל בתקופות השונות ובזרמים השונים, אגב שמירה על נימה כללית חיובית, כפי שמראה התרשים הקודם.¹³ מבדיקת שיעור הדרשות המכילות ביקורת על ישראל מצטייר דפוס ברור הממחיש את ההבדלים בין הזרמים

בתקופת כהונתה של הממשלה בהנהגת בנט ולפיז (2021-2022) נותר שיעור הביקורת בדרשות נמוך יחסית בשלושת הזרמים: רבנים רפורמים – 7%; רבנים אורתודוקסים-מודרנים – 7%; רבנים קונסרבטיבים – 14%.

תמורה ממשית חלה בתקופת העימותים בישראל בנושא הרפורמה המשפטית (2022-2023), שהסעירו והדאיגו את הקהילות היהודיות בארצות הברית. הביקורת נסקה לגבהים חדשים, בייחוד בקהילות הרפורמיות, שבהן נמתחה ביקורת פוליטית על ישראל ב-43% מן הדרשות. גם בקרב הקונסרבטיבים עלתה רמת הביקורת בדרשות במידה ניכרת, עד ל-26%, ואילו בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות, אף כי נרשמה בהן רמת ביקורת מתונה יותר, בכל זאת

היא טיפסה עד ל-15%. תקופה זו משקפת מעורבות מוגברת בענייניה הפנימיים של ישראל, שכן המהלך לרפורמה משפטית עורר דיון נרחב יותר בסוגיות של דמוקרטיה, ממשל והיחסים בין ישראל ליהדות התפוצות. הקהילות הרפורמיות הפגינו, יותר מן הקהילות האחרות, מעורבות קולנית ביותר, שהעידה על נטייה חזקה להתייחס על בימת בית הכנסת לפוליטיקה הישראלית הפנימית.

אחרי מתקפת 7 באוקטובר והכניסה של ישראל למלחמה בעזה נראתה בשלושת הזרמים האטה ניכרת בשיח הביקורתי. הרבנים הרפורמים המשיכו להציג את רמות הביקורת הגבוהות ביותר – 29%, אך גם זו הייתה ירידה של ממש לעומת השיא שנרשם שנה קודם לכן. מגמה דומה נצפתה בקהילות הקונסרבטיביות, שם שיעור הביקורת צנח ל-16%, ואילו בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות נרשם שיעור הביקורת הנמוך ביותר – 12% בלבד. מגמת ירידה זו מלמדת כי ברגעי משבר קיומי, השיח בקרב יהדות ארצות הברית מתלכד סביב אחדות ותמיכה בישראל. אפילו בזרמים המעורבים והביקורתיים ביותר, כמו הרפורמים, המגמה הכללית מראה העדפה של הערבות ההדדית על פני הביקורת הפוליטית.

ממצאים אלה מחדדים כמה נקודות מפתח בשיח היהודי-אמריקאי בנושא ישראל. ראשית, אף שיש ביקורת, היא אינה קובעת את נימת הדברים השלטת בדרשות, שבעיקרה תומכת בישראל. אפילו בימי שיא הביקורת, בתקופת המחלוקת על הרפורמה המשפטית, העמדה החיובית הגורפת כלפי ישראל בלטה ברוב הדרשות (ראו התרשים הראשון לעיל). ואכן, הבעת ביקורת על ישראל אין פירושה בהכרח גינוי, שכן ביקורת משקפת מעורבות ואכפתיות מתמשכת בענייני המדינה.

הממצאים הללו שופכים אור על היחסים בין הקהילות היהודיות בארצות הברית לבין ישראל. רמת המעורבות הגבוהה – ביקורתית או תומכת – מלמדת שהיהודים האמריקאים רואים את עצמם יותר ויותר כשותפים פעילים בעיצוב השיח הישראלי ולא כתומכים פסיביים. ככל שישראל ממשיכה לעבור שינויים מבחינה מדינית, בייחוד בסוגיות שמשפיעות במישרין על יהודי התפוצות – כגון פלורליזם דתי, ממשל דמוקרטי וזכויות מיעוטים – כך אפשר לצפות יותר שהקהילות היהודיות בארצות הברית ימשיכו לנווט את יחסיהן עם ישראל על בסיס הקשרים הרגשיים והשיקולים הפוליטיים כאחד. הנכונות למתוח ביקורת על ישראל, בפרט מצד הקהילות הרפורמיות והקונסרבטיביות, מדגישה יותר ויותר את הציפייה הגוברת לכך שלקולם של יהודי התפוצות יהיה תפקיד בעיצוב עתידה של מדינת ישראל. **בעיני היהודים האמריקאים ישראל היא לא סתם ארץ רחוקה. ישראל היא מקום שהם מרגישים אליו חיבור ושייכות, מבחינה מדינית, תרבותית ומוסרית.**

אפשר ללמוד הרבה מן ההבדלים בין הזרמים בשיח הביקורתי: הקהילות האורתודוקסיות-מודרניות הציגו בעקביות את הביקורת הפחותה ביותר על ישראל, אפילו בזמנים עתירי פולמוסים פוליטיים. עובדה זו מלמדת על תמיכה נחרצת ובלתי מתפשרת שלהן בישראל.

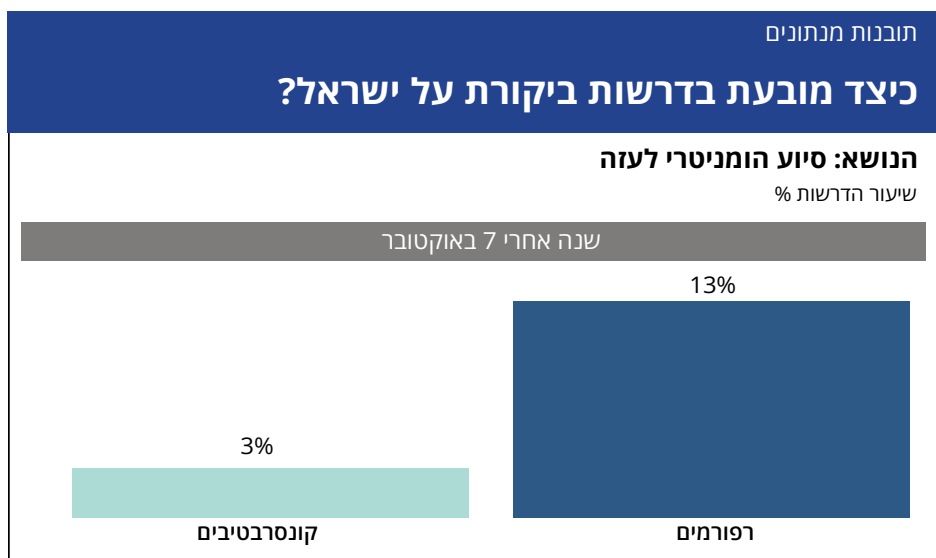
בקהילות הקונסרבטיביות נראתה רמת ביקורת מתונה למדי, ואילו הקהילות הרפורמיות הציגו את הנכונות הגבוהה ביותר למתוח ביקורת על מדיניותה של ישראל בנושאים שונים. אלא שבשלושת הזרמים כאחד, השינוי שהתחולל אחרי 7 באוקטובר מלמד על אינסטינקט קהילתי רחב יותר: להתייבב מאחורי ישראל בזמנים של איום קיומי ולהעדיף את הערבות ההדדית על פני המחלוקת.

דפוסים אלה מסבירים באופן ברור יותר כיצד הקהילות היהודיות בארצות הברית מנווטות את יחסיהן עם ישראל. אומנם יש מקום לביקורת – בייחוד בזמנים של קרע בתוך ישראל עצמה – אבל המעורבות הזאת מושפעת עמוקות מאירועים חיצוניים. ברגעים של משבר ביטחוני, כמו אחרי מתקפת 7 באוקטובר, ניכרת חזרה לשיח המקדם אחדות ותמיכה, שמוכיח כי המעורבות הפוליטית של היהודים האמריקאים (כפי שהם מיוצגים בדרשות בבתי הכנסת) מתאזנת עם התחושה הבסיסית העמוקה אצלם של סולידריות עם ישראל.

ניתוח הביקורת על ישראל בדרשות: מיון לפי סוגיות ספציפיות

כעת נבחן את הביקורת שנמתחה על ישראל בדרשות הפוליטיות אחרי מתקפת 7 באוקטובר לפי תחומים ספציפיים. הנתונים מבליטים את ההבדלים בין הזרמים השונים בעיסוק בסוגיות מפתח שעלו בזמן המלחמה, ובהן הסיוע ההומניטרי לתושבי עזה, החששות מפני פגיעה באזרחים והתכנון האסטרטגי של ישראל לעתיד. נושאים אלה עמדו במרכז השיח העולמי, ונוכחותם בדרשות – או היעדרם מהן – משקפים הבדלים אידאולוגיים נרחבים יותר בקרב הקהילות היהודיות בארצות הברית.¹⁴

הביקורת בסוגיית הסיוע ההומניטרי לעזה¹⁵

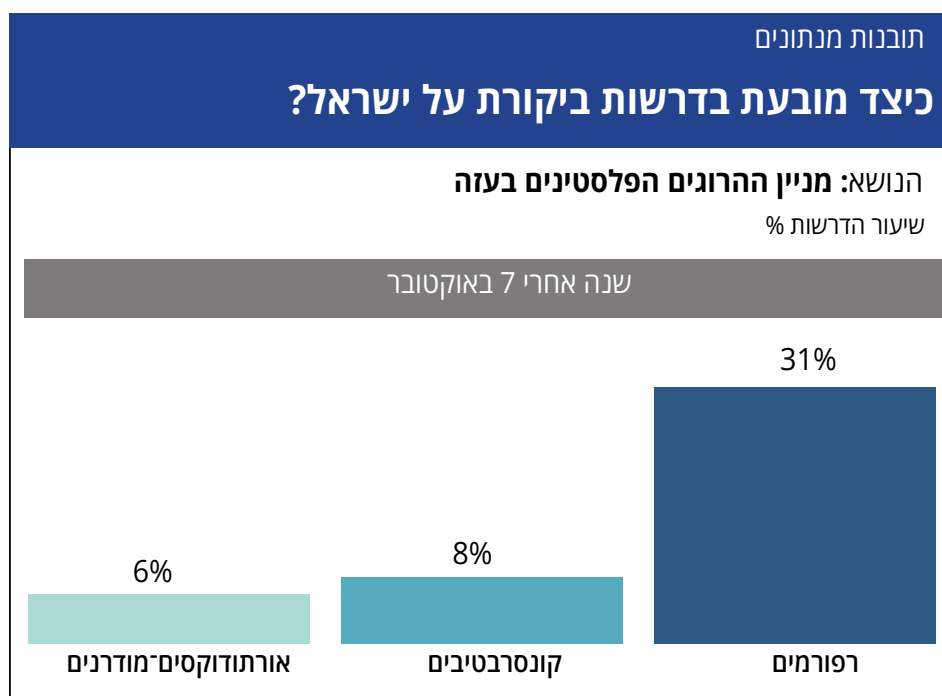

הערה: שיעור הביקורת בקהילות האורתודוקסיות מודרניות: 0%.

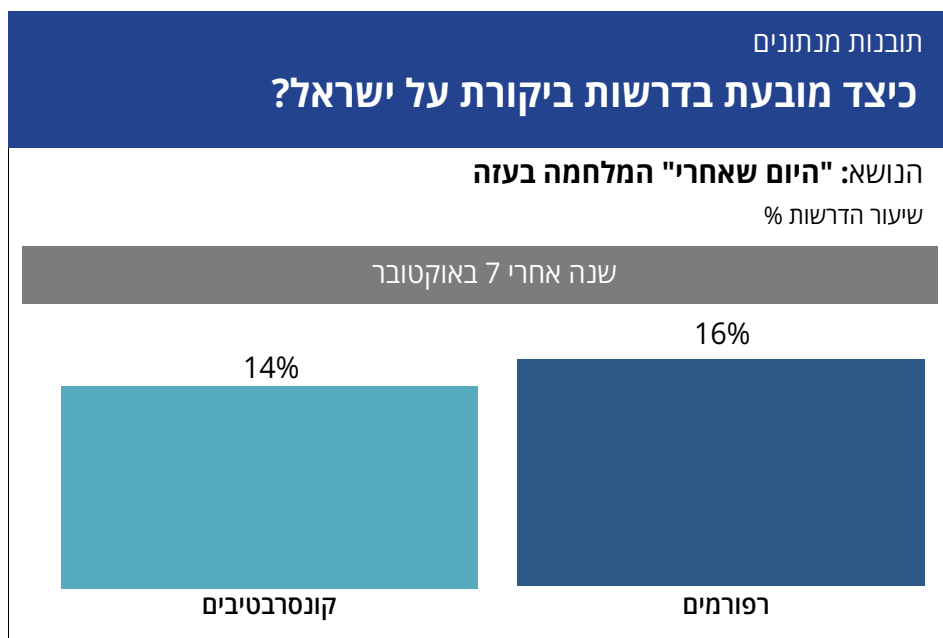
רמת המעורבות הגבוהה ביותר בסוגיה זו נרשמה בדרשות בקהילות הרפורמיות – ב-13% מן הדרשות הביקורתיות הובעה דאגה בדבר המצב ההומניטרי ברצועה. בקהילות הקונסרבטיביות עסקו בנושא זה הרבה פחות (3%), ואילו בדרשות של הרבנים האורתודוקסים-מודרנים לא הייתה כל התייחסות ביקורתית לחוסר הסיוע ההומניטרי. מכאן שהקהילות הרפורמיות קשובות יותר מן האחרות לבעיה ההומניטרית שגרמה המלחמה, ממצא שעולה בקנה אחד עם הדגש הרב המושם בתנועה זו על ערכים פרוגרסיביים וזכויות אדם. מן המעורבות המינימלית בקרב הקונסרבטיבים והיעדרה המוחלט בקרב האורתודוקסים-מודרנים עולה כי בקהילות אלה יש נטייה פחותה להתייחס למלחמה במונחים הומניטריים או שהן מסכימות יותר עם עמדתה של ממשלת ישראל (הגבלת הסיוע).

הביקורת בסוגיית האבדות בעזה¹⁶

כאן נראה דפוס דומה: הרבנים הרפורמים הפגינו את רמת הדאגה הגבוהה ביותר – 31% מן הדרשות הביקורתיות עסקו בסוגיה זו. שלא כמוהם, 8% בלבד מן הרבנים הקונסרבטיבים ורק 6% מן האורתודוקסים-מודרנים נגעו בנושא. שונות זו מלמדת שבקהילות הרפורמיות ניתן לצפות להתחבטות רבה יותר בעניין השתמעות המוסרית של פעולות צה"ל לעומת חבריהם בקהילות הקונסרבטיביות והאורתודוקסיות-מודרניות, הנוטים יותר להתמקד בהיבטים אחרים של הסכסוך. ייתכן שהמעורבות הפחותה בשתי הקבוצות האחרונות מלמדת שבקהילות הללו ביטחון ישראל נמצא במקום גבוה יותר בסולם העדיפויות מתוצאותיה ההומניטריות של המלחמה.

הביקורת על ישראל בסוגיה של היעדר אסטרטגיה ל"יום שאחרי" המלחמה¹⁷

הערה: שיעור הביקורת בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות: 0%.

הרבנים הרפורמים והרבנים הקונסרבטיבים עסקו בסוגיה זו בדרשותיהם במידה דומה – 16% ו-14% (בהתאמה). הרבנים האורתודוקסים-מודרניים לא נגעו בנושא זה כלל. הביקורת של הרפורמים ושל הקונסרבטיבים בסוגיית האסטרטגיה מלמדת כי קהילות אלה עסוקות לא רק בשיקולים אתיים, אלא גם בתוצאות המעשיות, המדיניות והצבאיות של המלחמה. האי-מעורבות של הרבנים האורתודוקסים-מודרניים בסוגיה זו מבליטה את העובדה שבקרב אנשי ונשות הזרם הזה הנימה הביקורתית כלפי המדיניות של ישראל פחותה.

ממצאים אלה מחדדים את ההבדלים בין הזרמים מבחינת העיסוק במורכבות של מדיניות ישראל בעיתות מלחמה. הדרשות בקהילות הרפורמיות היו הביקורתיות ביותר, בייחוד בסוגיות ההומניטריות והאתיות; עניין זה משקף את האידאולוגיה הכללית שלהן, ששמה דגש על זכויות אדם ועל אחריות מוסרית. בדרשות בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות, לעומת זאת, אין כמעט התערבות בנושאים אלה, מה שמאשש את מקומן כמרחבים של ערבות הדדית עם ישראל ותמיכה במדיניותה. הקהילות הקונסרבטיביות נמצאות באמצע הסולם: הבעת ביקורת בסוגיות האסטרטגיה והרג האזרחים בעזה אך הימנעות גורפת מן השיח ההומניטרי.

ההשלכות המקיפות יותר של הממצאים הללו משמעותיות להבנת היחסים בין ישראל לתפוצות. העיסוק הנרחב אצל התנועה הרפורמית בבעיה ההומניטרית מצביע על אפשרות

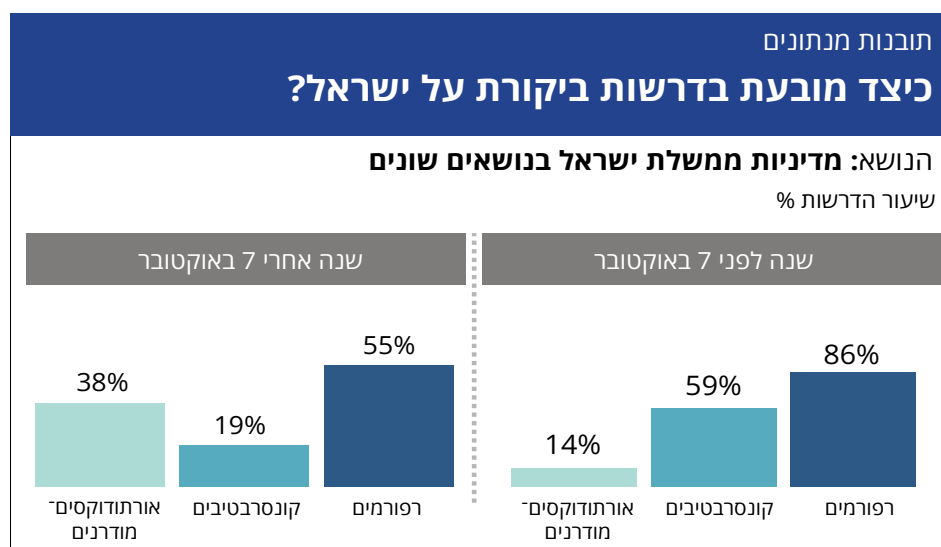
למתחים עם ממשלת ישראל ומדיניותה, בייחוד בסוגיות של טוהר הנשק. היעדר הביקורת אצל האורתודוקסים-המודרנים ממַצב אותם קרוב יותר לעמדות הימין בישראל, אגב הדגשת העמידה לצד ישראל יותר מאשר הביקורת. ואילו הקונסרבטיבים, אף כי הם ניצבים בתווך בין שני הקצוות הללו, קרובים יותר לגישה האורתודוקסית-מודרנית במובן זה שהם מקפידים לתמוך בנחישות בישראל אך בה בעת נותנים מקום לביקורת מדודה.

הביקורת בסוגיות ארוכות טווח

כמה מן ההתבטאויות הביקורתיות בדרשות הופיעו בתגובה ישירה לאירועים בעקבות מתקפת 7 באוקטובר, אך אחרות משקפות מחלוקות עמוקות וממושכות המעצבות כבר שנים את השיח בנושא ישראל. דיונים אלה חורגים אל מעבר להקשר המיידי של המלחמה וקשורים לסוגיות מדיניות וחברתיות נרחבות יותר המוסיפות להדהד באחדות מן הקהילות היהודיות בארצות הברית.

הניתוח שלהלן צולל לעומק ההתייחסות הביקורתית בשלושת הזרמים כלפי ההנהגה הפוליטית בישראל וכלפי סוגיות חברתיות בה. בחינת הדפוסים הללו מבהירה כיצד הדרשות בזרמים השונים מציירות את הנוף הפוליטי בישראל, מה מדאיג את חברות וחברי הקהילה בתחום החברתי ואיך התפתחו התמות הללו בתגובה לאירועי 7 באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיהם. מתוך כל אלו ניתן להבין טוב יותר כיצד תמורות גאופוליטיות משפיעות על מעורבות הדת בפוליטיקה ובחברה הישראלית.

הביקורת על ממשלת ישראל לפני ואחרי 7 באוקטובר

התפתחות הביקורת כלפי ממשלת ישראל בדרשות משקפת השתנות דינמית במעורבות הפוליטית של כל שלושת הזרמים. העצימות וההתמקדות של השיח הזה עברו במהלך השנתיים שלפני ואחרי 7 באוקטובר תנודות משמעותיות בתגובה להתפתחויות פוליטיות מרכזיות, כמו משבר הרפורמה המשפטית ופריצת המלחמה בעקבות מתקפת חמאס ב-7 באוקטובר.¹⁸

בשנים 2022-2023, בתקופת היוזמות השנויות במחלוקת לביצוע רפורמה משפטית, נהייתה מתיחת הביקורת על ממשלת ישראל תמה בולטת בדרשות בקהילות היהודיות בארצות הברית. בקהילות הרפורמיות נצפתה רמת הביקורת הגבוהה ביותר: ב-86% מן הדרשות הפוליטיות הובעה דאגה למשטר בישראל. גם בקהילות הקונסרבטיביות עסקו בהרחבה בסוגיה זו, וביקורת על הממשלה הובעה ב-59% מן הדרשות. אפילו בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות, שאצלן נדיר בדרך כלל לשמוע ביקורת על ההנהגה הישראלית, הגיעה רמת המעורבות בנושא זה ל-14%. מממצאים אלה עולה כי המאמצים להחלת הרפורמה המשפטית, שבעיני רבים הייתה איום על היסודות הדמוקרטיים של ישראל, היכו גלים בקהילות היהודיות בארצות הברית והובילו בדרשות למעורבות פוליטית ניכרת.

אולם השיח השתנה עם פרוץ המלחמה שבאה בעקבות מתקפת 7 באוקטובר. בקהילות הרפורמיות עדיין הובעה בדרשות ביקורת של ממש על הממשלה, אך זו צנחה לרמה של 55%, כלומר חל כיוול מחדש של סדרי העדיפויות. בקרב הקונסרבטיבים נרשמה ירידה חדה אף יותר: רק ב-19% מן הדרשות עדיין הושמעו ביטויי הדאגה בעניין מדיניות הממשלה. בניגוד לכך, דווקא בדרשות הרבנים האורתודוקסים-מודרניים זינקה רמת הביקורת על הממשלה ל-38%. מדובר בשינוי ממשי בקרב הקהילות הללו, שקודם לכן נהגו לתמוך בנחישות בהנהגה הישראלית וכעת החלו להביע תסכול מאופן ניהול המלחמה בידי הממשלה.

ההשתמעות הרחבה: השפעתם של משברים על השיח הפוליטי

הזינוק בביקורות על הממשלה בזמן משבר הרפורמה המשפטית מדגים את הדאגה העמוקה בקרב הקהילות הרפורמיות והקונסרבטיביות בנוגע לצביונה הדמוקרטי של ישראל וההשפעה ההולכת וגדלה של המפלגות הדתיות בממשלה. עם זאת, הפחתת הביקורת אחרי פרוץ המלחמה מראה שברגעים של משבר קיומי, האחדות והביטחון הלאומי תופסים בדרך כלל עדיפות על פני המחלוקות בענייני הפוליטיקה הפנימית.

מנגד, מרתק לראות את העלייה ברמת הביקורת בקרב האורתודוקסים-המודרניים. לאורך השנים בלטו הקהילות האורתודוקסיות-מודרניות בתמיכתן האיתנה בהנהגת ישראל. העובדה שכעת כמעט 40% מן הדרשות בזרם זה שיש בהן זיקה פוליטית מכילות מידה מסוימת של ביקורת על הממשלה מלמדת על התסכולים שצפו ועלו אפילו בקרב בסיס התמיכה המסורתי הזה. שינוי זה עשוי לשקף מורת רוח מהתנהלות הממשלה בעת מלחמה, ובכלל זה בסוגיות כגון מוכנות הצבא והחלטות אסטרטגיות מקיפות במהלך העימות הנוכחי.

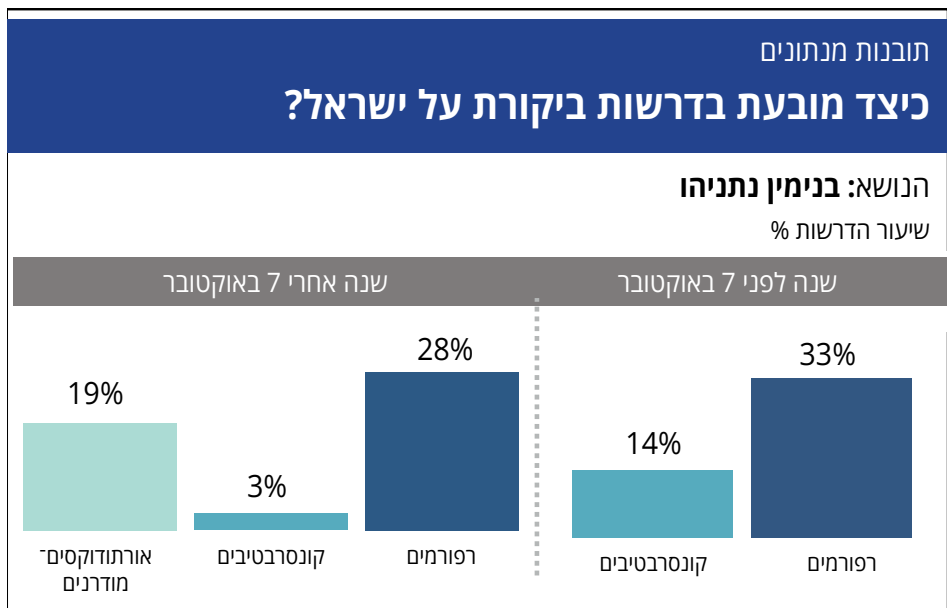
הכיוול מחדש של סדר העדיפויות בשיח היהודי-אמריקאי

שינויים אלה בשיח המאפיין את הדרשות הם סימן לנזילות במידת המעורבות של יהודי ארצות הברית בפוליטיקה הישראלית. אף כי תקופות של מחלוקות מדיניות כמו משבר הרפורמה המשפטית עשויות לעורר ביקורות סוערות, רגעים של משבר קיומי מסיטים על פי רוב את השיח לעבר תמות של ערבות הדדית יהודית. בה בעת, לנוכח הופעת הביקורת בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות אחרי טבח 7 באוקטובר נשאלות שאלות כבדות משקל על הימשכותה של מגמה זו לאורך זמן. האם ההתחברות החדשה לביקורת על הממשלה תיוותר בעינה או שמא היא תפנה את מקומה ברגע שישכך החשש המיידי המתעורר בתקופות לחימה? כך או כך, הממצאים הללו מדגישים עד כמה השיח הפוליטי בקהילות היהודיות בארצות הברית מושפע הן ממחויבות אידאולוגית והן מאירועים חיצוניים.

הביקורת על ההנהגה בישראל: נתניהו ובן גביר

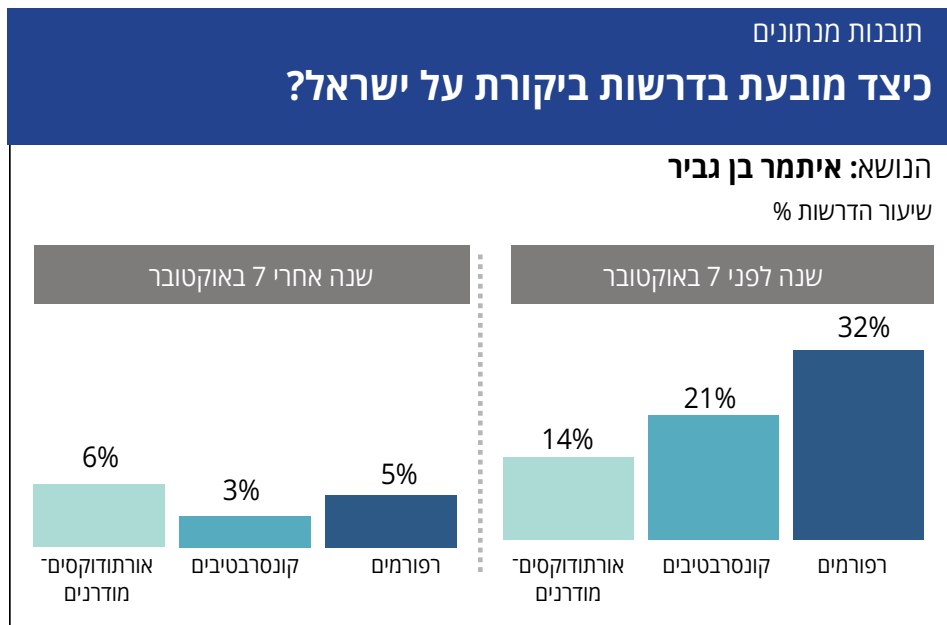
השיח בעניין ההנהגה בישראל, ובפרט בעניין ראש הממשלה בנימין נתניהו¹⁹ ומנהיג הימין הקיצוני איתמר בן גביר,²⁰ עבר תמורות ניכרות בין התקופה שלפני מתקפת 7 באוקטובר לתקופה שאחריה. אומנם גם לפני המלחמה נמתחה ביקורת על שני המנהיגים, אולם אחרי שהיא פרצה השתנו מאוד דפוסי המעורבות באופן שמשקף את השתנות סדרי העדיפויות בזרמים היהודיים.

הביקורת על בנימין נתניהו

הערה: שיעור התמיכה בנתניהו בקהילות האורתודוקסיות מודרניות: 0%.

הביקורת על איתמר בן גביר

הגישות המנוגדות לנתניהו ולבן גביר

בתקופת הרפורמה המשפטית שלפני המלחמה נמתחה רוב הביקורת על בנימין נתניהו בקהילות הרפורמיות והקונסרבטיביות. קולם של הרבנים הרפורמים נשמע חזק במיוחד – 33% מן הדרשות הפוליטיות שלהם הכילו ביקורת עליו, ומורת הרוח שהפגינו הקונסרבטיבים כלפיו הגיעה לשיעור של 14%. בולט לעין שהרבנים האורתודוקסים-מודרנים נמנעו לחלוטין מכל ביקורת ישירה על נתניהו בשקפם נטייה נרחבת בקהילות שלהם לתמיכה איתנה במנהיגותו.

איתמר בן גביר, לעומת זאת, משך אליו ביקורת אחידה יותר. גם כאן הרפורמים צעדו בראש; חששותיהם באשר לרטוריקה ולמדיניות של בן גביר הובעו ב-32% מן הדרשות שלהם, לעומת 21% אצל הקונסרבטיבים. הרבנים האורתודוקסים-מודרנים, שלא כמו בהקשר של נתניהו, הביעו חששות מבן גביר וביקורת זו או אחרת עליו ב-14% מדרשותיהם ובכך אותתו שאפילו במעגלים הדתיים בעלי הנטייה הימנית יותר אין מקבלים את סגנונו הפולמוסי הבוטה.

השיח הפוליטי השתנה באופן ניכר אחרי 7 באוקטובר, והסתמנו דפוסים מובחנים בהתייחסות לנתניהו ולבן גביר. נתניהו נשאר רלוונטי ודמותו המשיכה ללבות ויכוחים, אבל חל שינוי באופי הביקורת. הרבנים הרפורמים המשיכו להשמיע את קולם ברמה, אם כי שיעור הביקורת בדרשותיהם ירד במקצת (28%), ואילו בקרב הקונסרבטיבים צנח שיעור הביקורת ל-3% בלבד, משמע מרכז תשומת הלב עבר מסוגיות פוליטיות לאחדות לאומית. השינוי הבולט ביותר התחולל בדרשות של הרבנים האורתודוקסים-מודרנים, שקודם לכן לא ביקרו את נתניהו כלל וכעת ביקרו אותו ב-19% מדרשותיהם. שינוי זה תואם את השינוי המוצג בתרשימים לעיל בעניין ביקורתם של האורתודוקסים-מודרנים על ממשלת ישראל אחרי 7 באוקטובר. הדבר מצביע על מורת רוח גוברת והולכת בקרב הקהילות הללו, וזו מתקשרת ככל הנראה לתסכול מדרך הניהול של נתניהו את המלחמה ומהשלכותיה של דרך זו.

בניגוד לכך, הביקורת על בן גביר פחתה בחדות בכל הזרמים. בקרב הרפורמים, שקודם לכן עסקו בתפקודו בשיעור דומה לעיסוקם בנתניהו, ירד שיעור הביקורת בדרשות ל-5% בלבד. אצל הקונסרבטיבים הוא צנח ל-3%, וגם בדרשות הרבנים האורתודוקסים-מודרנים, שלפני המלחמה הושמעה בהם ביקורת רבה, הוא ירד כעת עד ל-6%. הביקורת על בן גביר נעלמה אפוא כמעט לגמרי, ומכך ניתן להבין כי המלחמה עיצבה מחדש את סדרי העדיפויות והסיטה את הזרקור מן הוויכוחים בענייניה הפנימיים של ישראל אל הדאגות הביטחוניות הכוללות. הירידה החדה בביקורת עשויה גם להצביע על אפקט ההתייצבות בעיתות משבר מאחורי מנהיגי הימין, ולכן אישים כמו בן גביר, שהמדיניות הביטחונית שלו מתאפיינת ביד קשה, מעוררים מחלוקת פחותה בשיח הדתי.

ההשתמעות הרחבה: הכיול מחדש של השיח הפוליטי בדרשות היהודיות בארצות הברית

הממצאים לעיל חושפים כמה מגמות מעניינות במעורבות של שלושת הזרמים בפוליטיקה הישראלית. העובדה שנתניהו ממשיך למשוך אליו אש – גם כאשר הזרקור מופנה לכיוונים אחרים – היא סימן לכך שמנהיגותו מוסיפה להיות שנויה במחלוקת בתנועות היהודיות השונות. עם זאת, מן הביקורת החדשה שהתגלתה בדרשות האורתודוקסיות-מודרניות עולה שהמלחמה יצרה בקיעים אפילו בקרב בסיס התמיכה המסורתי של נתניהו.

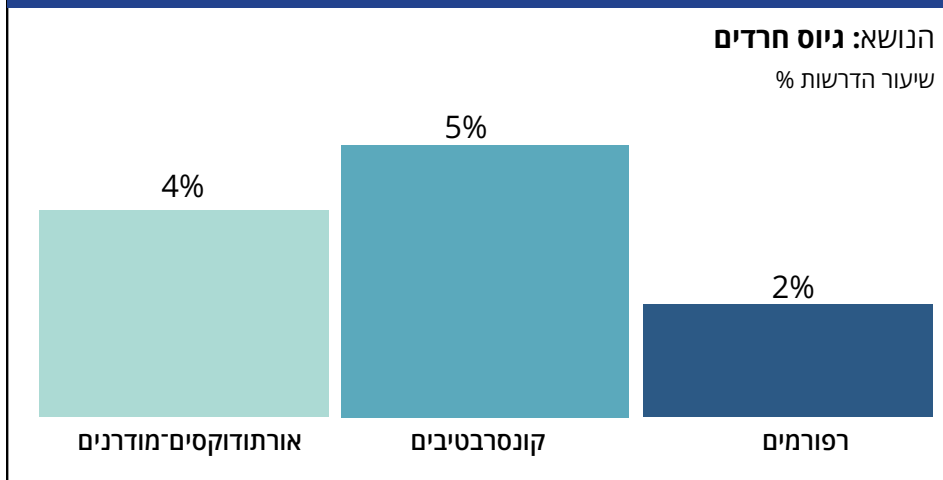
אשר לבן גביר, הפיחות החד בביקורת כלפיו מצביע על הערכה מחודשת של סדרי העדיפויות בקהילות היהודיות. התפקיד השנוי במחלוקת שהוא ממלא בפוליטיקה הישראלית, שקודם לכן היה מוקד לדיונים סוערים, שוב אינו תופס מקום כה מרכזי אחרי מתקפת 7 באוקטובר.

סיכומו של דבר, השיח המשתנה סביב נתניהו ובן גביר ממחיש כיצד בכוחם של משברים קיומיים לעצב מחדש את המעורבות הפוליטית של הקהילות היהודיות בארצות הברית. המלחמה לא רק הפנתה את דאגות הקהילה לעבר הביטחון והאחדות, אלא גם שינתה את הדינמיקה של הביקורת הפוליטית, בייחוד בתנועה הקונסרבטיבית ובתנועה האורתודוקסית-מודרנית. ככל שהמצב המורכב בישראל יוסיף להתפתח, כך יהיה חשוב לעקוב ולראות אם התמורות הללו נמשכות או שהביקורת על ההנהגה בישראל תלבש צורות חדשות עם התמשכות הסכסוך.

הביקורת בנושא המדיניות של גיוס חרדים

התרשים הבא מציג נתונים על החלק היחסי של הביקורת בדרשות בנושא גיוס החרדים לצה"ל.²¹ חשוב לומר שניתוח זה משקף את הביקורת בסוגיה זו לאורך זמן, ולא דווקא בתגובה לאירוע ספציפי כגון מתקפת 7 באוקטובר. טווח הנתונים מתחיל ביום 7 באוקטובר 2021 ומסתיים ביום 7 באוקטובר 2024, והוא מצייר תמונה ברורה של שכיחות הופעת הנושא בשיח בבתי הכנסת בפרק זמן זה.

כיצד מובעת בדרשות ביקורת על ישראל?

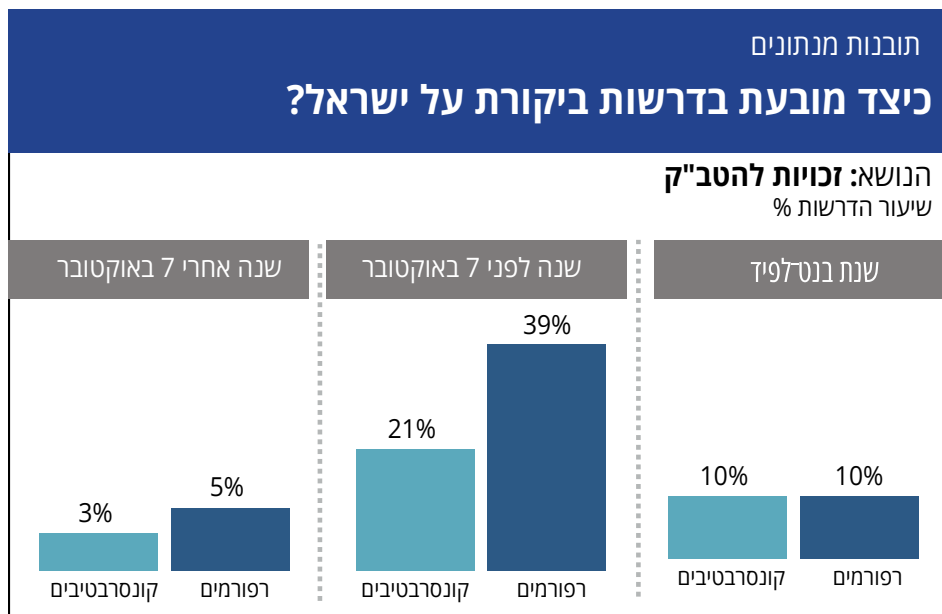
הנתונים מראים כי הסוגיה של גיוס החרדים, שהיא מוקד של מחלוקות פוליטיות וחברתיות בישראל זה שנים, נוכחת בשיח של הקהילות היהודיות-אמריקאיות באופן שולי בלבד. אפשר היה לצפות שנושא טעון שכזה יתפוס מקום בולט יותר בדרשות המותחות ביקורת על מדיניות ישראל בעניינים שונים, אך המציאות אחרת לגמרי; נדיר למצוא בדרשות של שלושת הזרמים שנבדקו התייחסות לנושא הפטור שהחרדים בישראל מקבלים מן הגיוס לצה"ל.

השתיקה בעניין זה רועמת. היא מראה שלמרות שיהודי ארצות הברית מעורבים באתגרים הפוליטיים והאתיים הרבים שמדינת ישראל מתמודדת עימם, שאלת השירות הצבאי של החרדים לא נמצאת בראש מעייניהם. אולי מבחינת הקהילות הללו, ובייחוד הרפורמים והקונסרבטיבים, סוגיות של פלורליזם דתי, דמוקרטיה וצדק חברתי במובן הרחב עולות בחשיבותן על הדיון הישראלי הפנימי הספציפי הזה. וכך נותרת המחלוקת המרה והממושכת, שמעסיקה מאוד את הישראלים, מחוץ לסולם העדיפויות המכתיב את הדיון מחוץ לישראל בענייני העם היהודי.

הביקורת בנושא זכויות הלהטב"ק בישראל

התרשים שלהלן ממחיש את השינוי בתדירות הביקורת בדרשות על עמדת ישראל בעניין הזכויות של קהילת הלהטב"ק בשלושה פרקי זמן: ממשלת האחדות של בנט ולפיד (2021-2022), המחאות נגד הרפורמה המשפטית (2022-2023) ופרק הזמן שאחרי מתקפת 7 באוקטובר (2023-2024).²² התרשים מבהיר את מעורבותן של הקהילות היהודיות משלושת הזרמים

בסוגיה זו ומאפשר לראות כיצד השתנה המיקוד בתגובה לאירועים פוליטיים וביטחוניים נרחבים יותר.

הערה: שיעור ההתייחסות לסוגיה בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות: 0%.

הנתונים חושפים דפוס ברור: לפני שהרפורמה המשפטית השתלטה על תשומת הלב הייתה הביקורת בנושא זכויות קהילת הלהטב"ק בישראל נוכחת אבל היא הייתה מתונה יחסית, בייחוד בקהילות הרפורמיות והקונסרבטיביות. הסוגיה קיבלה תנופה בעת המחאות נגד הרפורמה המשפטית ושיקפה חרדה גוברת מפני הכיוון שהדמוקרטיה הישראלית צועדת אליו ודאגה מפני התרחבות ההשפעה הדתית על הפוליטיקה ועל החברה בישראל. המעורבות בנושא זה בדרשות הרבנים הרפורמים גדלה פי שניים ויותר, וגם בקרב הקונסרבטיבים נרשם גידול ניכר. לעומת זאת, בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות נעדרה הסוגיה לחלוטין מן הדרשות גם בתקופה זו.

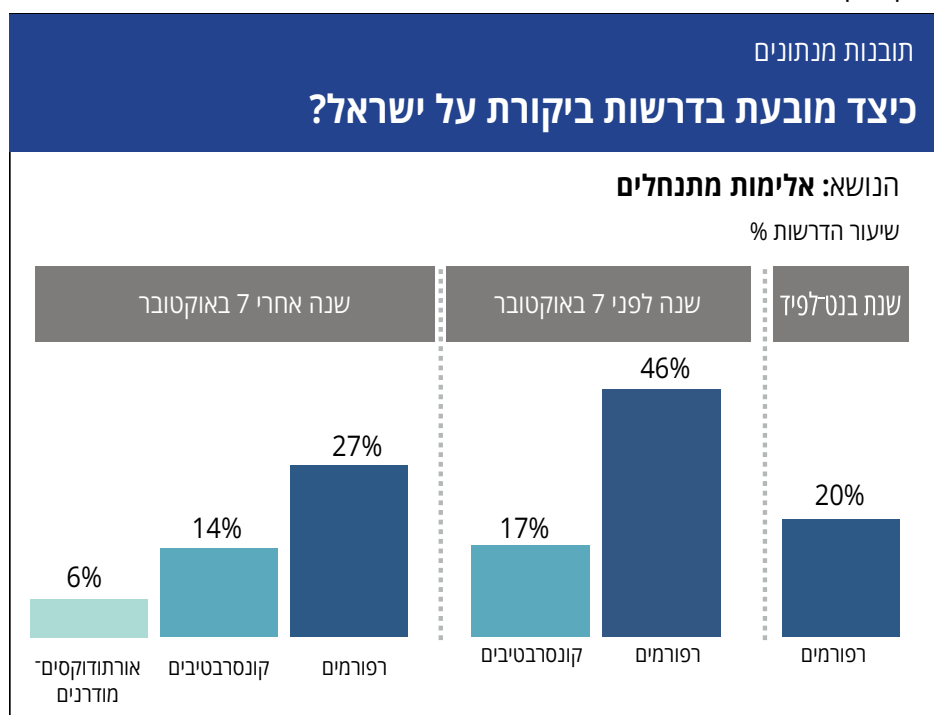
אלא שהמגמה הזאת לא החזיקה מעמד זמן רב. עם פרוץ מלחמת 7 באוקטובר נעלמו הדינאים בנושא זכויות הלהטב"ק בישראל כמעט לחלוטין מן הדרשות בבתי הכנסת. העיסוק בנושא גם אצל הרפורמים וגם אצל הקונסרבטיבים פחת בחדות, כלומר הזרקור הוסט מן הסוגיות החברתיות בישראל לדאגות הגדולות יותר בעניין ביטחונה והישרדותה. הרבנים האורתודוקסים-מודרנים, שמלכתחילה לא נדרשו לסוגיה זו, המשיכו לשמור על שתיקה.

השתלשלות עניינים זו מלמדת רבות על הדינמיקה ביחסן של הקהילות היהודיות לישראל. נראה שהקהילות הליברליות מבקרות את מדיניותה של ישראל בנושא זכויות הלהטב"ק

בעיקר כאשר מה שעומד על הפרק הוא מצבה של ישראל כדמוקרטיה. בעיתות שלום צפה ועולה סוגיית הלהטב"ק כנושא חשוב לדאגה בייחוד בקהילות הרפורמיות, הרבה יותר מן הסוגיה של גיוס החרדים. הדגש הזה משקף את סדר העדיפויות הנרחב בחברה האמריקאית הפרוגרסיבית, שנותנת משקל רב לזכויות אדם. מתברר שהשאלה אם ישראל תישאר דמוקרטיה המקפידה על זכויות אדם מעניינת את הקהילות הללו הרבה יותר משמעניינים אותן ויכוחים פנימיים דוגמת שירות החרדים בצבא. אבל כשישראל מתמודדת עם משבר לאומי-ביטחוני, הביקורות בנושא זכויות הלהטב"ק קפנות את מקומן לדאגות קיומיות יותר. היעדר השיח בנושא זכויות הלהטב"ק בדרשות הרבנים האורתודוקסים-מודרנים מאשש את הקביעה שסוגיה זו אינה מוצאת הד בקהילות הללו, שלא כמו בקהילות הפרוגרסיביות יותר.

הביקורת בנושא אלימות מתנחלים

התרשים הבא מתאר את ההתייחסות בשיח היהודי הליברלי לאלימות של מתנחלים וממחיש את הבדלי ההתמקדות בנושא בשלוש תקופות מובחנות: ממשלת האחדות של בנט ולפיד (2021-2022), המחאות נגד הרפורמה המשפטית (2022-2023) והתקופה שאחרי מתקפת 7 באוקטובר (2023-2024).²³ התרשים מבהיר את מידת המעורבות הביקורתית בסוגיה זו לאורך זמן.

הערה: שיעור הביקורת בקהילות הקונסרבטיביות והאורתודוקסיות-מודרניות: 0% בתקופת בנט-לפיד; בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות: 0% בשנה שלפני 7 באוקטובר.

שינוי חד התחולל בתקופת המחאות נגד הרפורמה המשפטית. אצל הרפורמים זינקה הביקורת על אלימות מתנחלים ל-46% מן הדרשות. שיעור זה משקף את הדאגה הגוברת לצביונה של ישראל באופן כללי ולהשפעות הרפורמה על הערכים הדמוקרטיים שלה. גם בקהילות הקונסרבטיביות עלתה רמת הביקורת, אם כי באופן מתון, עד 17%. בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות המשיכו לשמור על שתיקה בנושא.

אחרי מתקפת 7 באוקטובר ותחילת המלחמה בעזה השתנה השיח שוב. הביקורת בנושא אלימות המתנחלים צנחה בקהילות הרפורמיות (27%) וירדה ירידה קלה בקהילות הקונסרבטיביות (14%); אומנם הסוגיה לא נעלמה מן הדרשות, אך הדאגות הביטחוניות הבוערות והדיונים הנרחבים בענייני המלחמה האפילו עליה. מעניין שבאותו זמן, לראשונה, נרשם עיסוק בנושא זה בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות: 6% מן הדרשות הביקורתיות הכילו התייחסות לאלימות מתנחלים. זהו רגע נדיר של מחלוקת בחוגים האורתודוקסיים-מודרניים, ואולי הוא משקף חששות לגבי חלקם של המתנחלים בהחרפת המתחים או בסיכון האסטרטגיה הצבאית של ישראל.

באופן כללי, הנתונים מלמדים שבקהילות היהודיות הליברליות מתבוננים באלימות המתנחלים דרך המשקפיים של ערכי הדמוקרטיה, המתחדדים בעיתות של סערות פוליטיות דוגמת המחאות נגד הרפורמה המשפטית. לעומת זאת, בעת משברים לאומיים וביטחוניים השיח בסוגיה מתמעט, אך לא נעלם לגמרי. העובדה שהנושא של אלימות מתנחלים הופיע לראשונה בדרשות הרבנים האורתודוקסיים-מודרניים מסמנת אפשרות של שינוי. ייתכן שאפילו בחוגים לא ביקורתיים יתחילו להתחבט בשאלת ההשלכות של מדיניות ההתנחלויות והשפעתה הנרחבת על יציבותה של ישראל.

כיצד מובעת בדרשות ביקורת על ישראל?

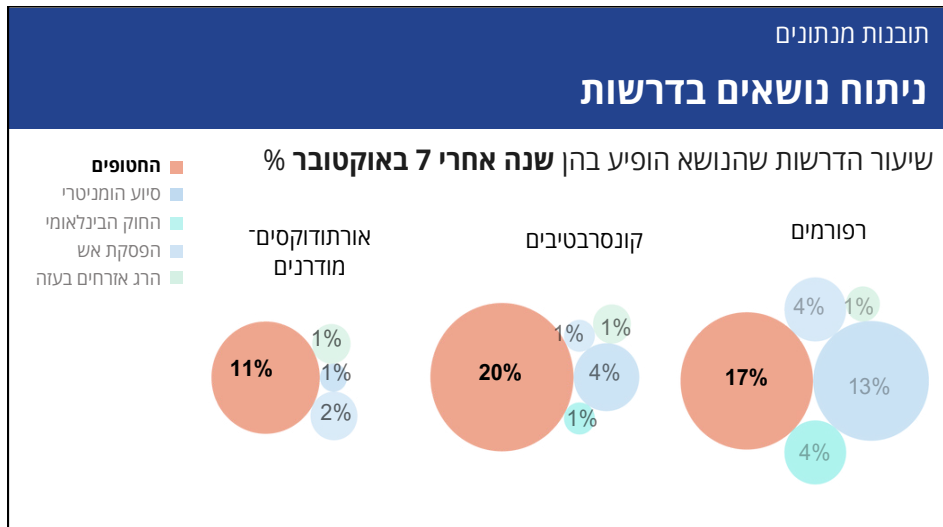
שיעור הדרשות שהנושא הועלה בהן %

שנה אחרי 7 באוקטובר			שנה לפני 7 באוקטובר			שנת בנט'ליד			
אורתודוקסים מודרנים	קונסרבטיבים	רפורמים	אורתודוקסים מודרנים	קונסרבטיבים	רפורמים	אורתודוקסים מודרנים	קונסרבטיבים	רפורמים	
38%	19%	55%	14%	59%	86%		30%	20%	מדיניות ממשלת ישראל בנושאים שונים
13%	6%	19%		86%	72%		20%	10%	הרפורמה המשפטית
6%	14%	27%		17%	46%			20%	אלימות מתנחלים
13%	17%	28%		31%	42%		10%		יחסו של נתניהו לנשיא בידן
	3%	5%		21%	39%		10%	10%	זכויות להטב"ק
19%	3%	28%		14%	33%		20%		בנימין נתניהו
		7%		28%	26%	50%	60%	20%	אפליה דתית
6%	6%	17%		17%	23%			10%	ציות ישראל לחוק הבינלאומי
6%	3%	5%	14%	21%	32%				איתמר בן נביר
6%	8%	31%		3%	14%				מחיר הדמים של הפלסטינים בעזה
	6%	1%	14%	7%	4%				גיוס חרדים
	14%	16%		7%					"היום שאחר" המלחמה בעזה
	3%	13%							הסיוע ההומניטרי לעזה

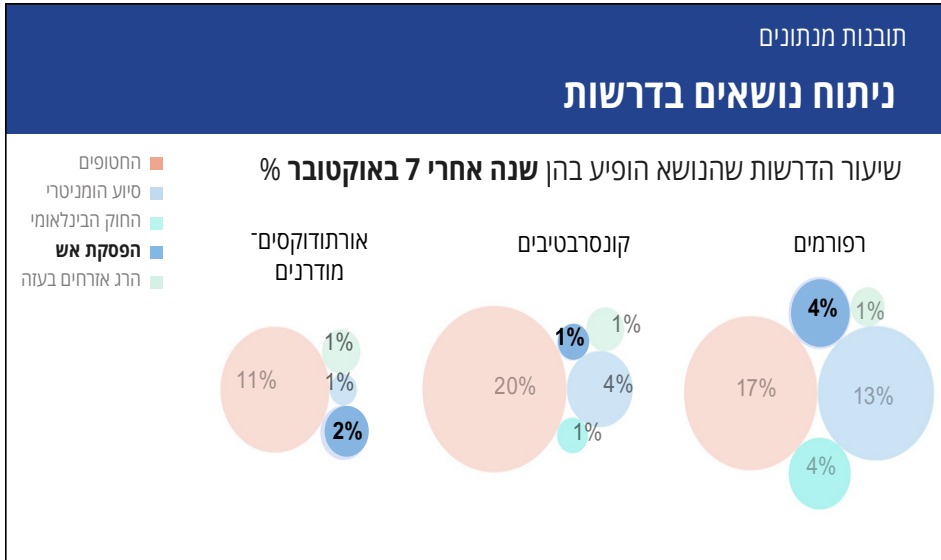
ניתוח לפי נושאים

החטופים בעזה

מאז מתקפת חמאס ב-7 באוקטובר 2023 תפסה סוגיית החטופים מקום מרכזי בשיח הציבורי, באקטיביזם הפוליטי ובלב העם היהודי ברחבי העולם. עם זאת, כאשר בוחנים את הדרשות בבתי הכנסת בנושא ישראל – המרחבים שבהם ניתן ביטוי לערכי מוסר, דת וקהילה – מתגלה תמונה מורכבת ואולי גם לא צפויה.²⁴

ניתוח הדרשות שעניין ישראל חושף הבדלים ברורים בגישות הזרמים. הרבנים הקונסרבטיבים התייחסו לחטופים בעזה בתדירות הגבוהה ביותר, ב-20% מהדרשות. מעט אחרים בדירוג נמצאים הרבנים הרפורמים, שהתייחסו לנושא זה ב-17% מדרשותיהם. מספר האזכורים הקטן ביותר נרשם בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות – 11%. לנוכח מרכזיות הסוגיה בשיח הישראלי והיהודי בעולם כולו, המסקנה היא שמדובר ברמת מעורבות נמוכה מהצפוי, והדבר מעלה שאלות מעניינות בדבר תיעודף הנושאים הפוליטיים וההומניטריים המוצגים במסגרות הדתיות בזרמים השונים.

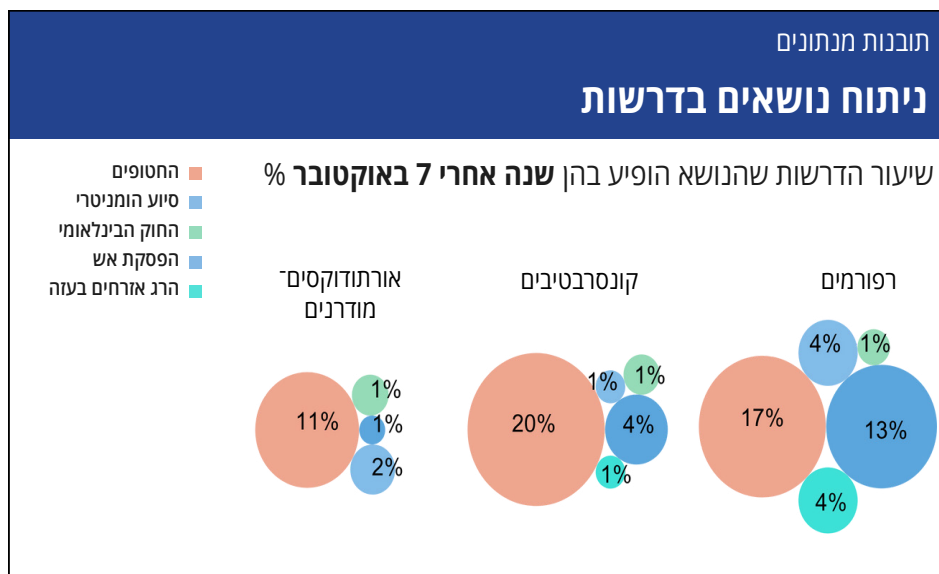
מתחילת המלחמה בין ישראל לעזה ב-7 באוקטובר 2023 שלטו הדיונים בנושא הפסקת אש בדיפלומטיה הבינלאומית, בכיסוי התקשורתי ובקמפיינים לקידום העניין. אבל מבדיקת הדרשות בנושא ישראל בבתי הכנסת האורתודוקסיים-מודרניים, הקונסרבטיביים והרפורמיים מצטיירת במפתיע מגמה אחרת. על אף הדיונים הסוערים בנושא זה בכל העולם, ההתייחסות אליו בדרשות היהודיות זעומה למדי.

הנתונים מראים שרוב האזכורים של הפסקת האש היו בדרשות של הרבנים הרפורמים, אבל אפילו הם התייחסו לנושא רק ב-4% מדרשותיהם שנגעו לישראל. אצל האורתודוקסיים-מודרנים הוזכר הנושא ב-2% מן הדרשות, ושיעור האזכורים הנמוך ביותר נרשם בקרב הקונסרבטיבים – 1% בלבד. כלומר, אף שהרבנים נדרשים למגוון היבטים של העימות, הקריאות להפסקת אש אינן נושא דומיננטי בשיח הדתי. לתופעה זו שני הסברים אפשריים. הסבר אחד הוא שהרבנים מנווטים בזהירות בין הרגישויות של חברי הקהילה ונמנעים מלהתייחס במישרין לנושא של הפסקת אש בהתחשב בהבדלי ההשקפות הקיצוניים בקהילות שלהם. לנוכח קשת הדעות המגוונת – החל בתמיכה נחרצת בפעולות צה"ל וכלה בקריאות להנמיך את גובה הלהבות – הרבנים מסתייגים מהעלאת סוגיות שעלולות ליצור פילוג בין החברות והחברים בקהילה. הסבר אפשרי נוסף עשוי להיות רצונם של הרבנים להיות מתואמים עם הארגונים היהודיים הממוסדים, שרבים מהם אינם מציבים את הפסקת האש בראש סדר העדיפויות במסרים שהם מעבירים לציבור. תחת זאת, ארגונים אלה מתמקדים בהיבטים אחרים של המלחמה, כגון תמיכה בביטחון ישראל וטיפול בבעיות ההומניטריות.

מעורבות מצומצמת זו בדיונים על הסוגיה של הפסקת אש עומדת בניגוד לאזכורים הרבים יחסית של נושאים אחרים, כגון הסיוע ההומניטרי לעזה, מצוקת החטופים והחוק הבינלאומי. מכאן שגם אם הרבנים נותנים מקום להיבטים אחרים של המשבר ההומניטרי, הם לא בהכרח כורכים זאת עם ההתלבטות הכללית בנושא הפסקת האש.

אזכורי החטופים ואזכורי נושאים פוליטיים אחרים - השוואה

כדי להבין את המגמות הללו במלואן יש להשוות את הדיונים בנושא משבר החטופים לדיונים בנושאים אחרים טעונים פוליטית, כגון הסיוע ההומניטרי, אובדן חיי אזרחים עזתים והחוק הבינלאומי.

התרשים ממחיש באיזו מידה הרבנים עוסקים בדרשותיהם אחרי מתקפת 7 באוקטובר בסוגיות פוליטיות והומניטריות. המגמה המפתיעה ביותר היא ההתמקדות הגורפת במשבר החטופים, ששולט בדיון בכל שלושת הזרמים. הרבנים הקונסרבטיבים מזכירים את הנושא יותר מהאחרים, ב-20% מהדרשות, אחריהם הרפורמים עם 17%, ולבסוף האורתודוקסים-המודרניים עם 11%.

נוסף על סוגיית החטופים, הרבנים הרפורמים בולטים במעורבות הנרחבת שלהם בנושאים טעונים פוליטית. הסיוע ההומניטרי נמצא במקום השני, עם אזכורים ב-13% מהדרשות, והפסקת האש והחוק הבינלאומי מוזכרים ב-4% מהן. הרג האזרחים בעזה זוכה לתשומת לב ב-1% מהדרשות. לעומתם, הרבנים הקונסרבטיבים, שאומנם מתמקדים יותר מאחרים בנושא החטופים (20%), עוסקים בסיוע ההומניטרי ב-4% מדרשותיהם, בהפסקת האש

ובאובדן חיי האזרחים ב-1% (כל נושא) ואינם נוגעים כמעט בנושא החוק הבינלאומי. הרבנים האורתודוקסים-מודרניים מציגים את ההתמקדות הצרה ביותר: נושא החטופים דומיננטי ב-11% מהדרשות, עם מעט מאוד אזכורים של הפסקת האש (2%), הסיוע ההומניטרי והרג אזרחים (1% כל אחד). החוק הבינלאומי נעדר כליל מן הדרשות בקהילות האורתודוקסיות-מודרניות.

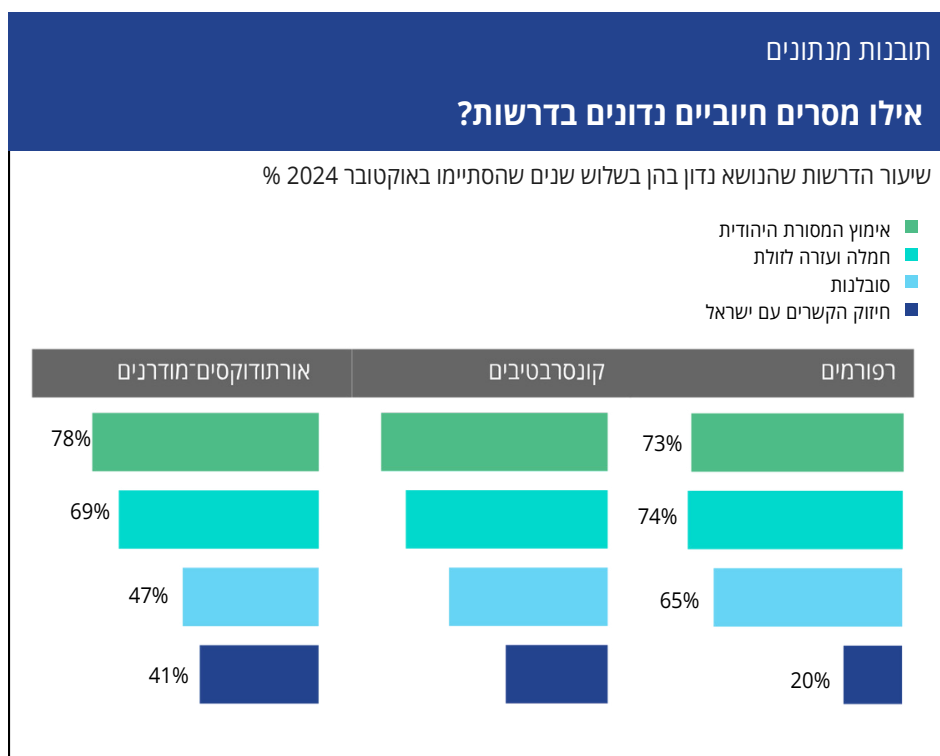
ממגמות אלה עולה כי בכל זרם מתבוננים בסוגיות הללו דרך עדשה ספציפית. הרבנים הרפורמים משקפים את החשיבות הרבה שהם מייחסים לסוגיות אלו, הומניטריות וחוקיות ומשלבם בדרשותיהם מנעד רחב יותר של דיונים פוליטיים. הרבנים הקונסרבטיבים אומנם מתמקדים בעיקר בסוגיית החטופים, אך מציגים מעורבות מסוימת בסוגיות ההומניטריות. הרבנים האורתודוקסים-מודרניים מתמקדים כמעט אך ורק בחטופים ונמנעים בדרך כלל מלהיכנס לוויכוחים פוליטיים רחבים יותר או הומניטריים. התפלגות זו שופכת אור על הדרכים השונות שבהן הקהילות היהודיות מפרשות ומתעדפות היבטים של העימות בין ישראל לחמאס בשיח הציבורי שלהן, שמושפע מהשקפות תאולוגיות, מציפיות קהילתיות ומהשתייכות אידאולוגית. וכך, בשעה שהקהילות הרפורמיות משקפות מנעד רחב יותר של סוגיות הומניטריות וחוקיות, הקהילות הקונסרבטיביות והאורתודוקסיות-מודרניות מתרכזות יותר במשבר החטופים.²⁵

מסרים חיוביים

בדקנו גם את נושא המסרים החיוביים המועברים בדרשות הרבנים בשלוש השנים הנדונות. ניתוח הנוכחות של תמות שונות בכל 4,302 הדרשות ממחיש כיצד שמים דגש בשלושת הזרמים על תמות מרכזיות המשקפות את הערכים ואת ההעדפות של זרמים אלו. התרשימים מבהירים את השוני בדגשים ומאפשרים התבוננות השוואתית על האופן שבו כל זרם מתחבר ומתייחס לתמות הללו.²⁶

- **חיזוק הקשרים עם ישראל.** הדרשות בקטגוריה זו מקדמות קיום קשר עם ישראל במגוון דרכים. יש בהן המדגישות את החיבור הרוחני והדתי של העם היהודי לארץ ישראל ומאששות את תפקידה המרכזי של הארץ באמונה ובמורשת היהודית, ויש בהן המעודדות תמיכה פעילה בישראל על ידי דיבור גלוי על זכותה להתקיים, ביטויי סולידריות או ביקורים בארץ. רבות מן הדרשות ממסגרות את ישראל ככוח מאחד של יהודי כל העולם.
- **סובלנות.** הדרשות בקטגוריה זו מבליטות את חשיבות הערכים של קבלה, שלום ודו-קיום. הן מקדמות מתן כבוד לאחרים, ללא הבדל אמונה או רקע, וקוראות לאחדות בין הקהילות והזרמים ביהדות. רבות מדרשות אלה גם מושיטות יד אל מחוץ למעגלים היהודיים הפנימיים ומטיפות לקשרים בין-דתיים ולהבנה רבת-תרבותית כאמצעי להקמת יחסי ידידות עם קהילות לא יהודיות.

- **אימוץ המסורת היהודית.** בדיונים אלה מודגשת החשיבות שבקיום המנהגים היהודיים והשמירה על המורשת והזהות היהודית. רבות מן הדרשות בקטגוריה זו דוחקות בחברי הקהילה לקיים מצוות, למשל לשמור שבת וכשרות ולהשתתף בתפילות דרך קבע. אחרות מתמקדות בהעמקת ההערכה לתרבות ולהיסטוריה, בחיזוק הזהות היהודית ובלמידת תורה ומחשבת ישראל. יש גם דגש בולט על העברת המסורות היהודיות לדורות הבאים על מנת להבטיח את המשכיות האמונה ודרך החיים היהודית.
- **חמלה וערבות הדדית.** ערכים אלה תופסים מקום מרכזי בחלק גדול מן הדרשות, המתמקדות בחסד, באמפתיה ובאחריות קהילתית. קריאות למעשי צדקה ועזרה לנזקקים מופיעות תדיר בדרשות אלה, כמו גם מסרים המדגישים את החשיבות שבהושטת יד מסייעת לחברים בקהילה בשעת צרה. פעמים רבות מוזכרת החשיבות של חסד ואמפתיה באינטראקציות יומיומיות לצד ערכי ההתנדבות והשירות בקהילה. בתקופות קשות הדרשות מרוממות את הצורך באחדות ובעוצמה קולקטיבית ומזכירות לחברות וחברי הקהילה את החשיבות של התייצבות מלוכדת מול אתגרים.

ניתוח התמות הללו עוזר להבין כיצד הקהילות היהודיות מנצלות את הדרשות לחיזוק הערכים הדתיים, האחדות החברתית ולהעמקת היחסים המתמשכים עם ישראל. בשלושת

הזרמים נשזרות בדרשות הקוונה רוחנית, תמיכה קהילתית ומחויבות להמשכיות העם היהודי בדרכים המוצאות הד בקרב הקהלים שלהם.

ניתוח התרשימים מסייע להבין לעומק את ההבדלים בתיעדוף תמות שונות בקהילות בשלוש השנים האחרונות.

אחד הממצאים המפתיעים הוא השוני בדגשים על חיזוק הקשרים עם ישראל. הקהילות הרפורמיות מדגישות תמה זו פחות מכול, רק ב-20% מן הדרשות, ואילו בקהילות הקונסרבטיביות והאורתודוקסיות-מודרניות מוקדשת לכך תשומת לב גדולה בהרבה – 35%-41% (בהתאמה). ממצאים אלו עולים בקנה אחד עם הנטיות האידאולוגיות הכלליות של שלושת הזרמים: הזרם הרפורמי, שמרבה להיכנס לשיח ביקורתי כלפי ישראל, מתמקד פחות במסר הציוני לעומת שני הזרמים האחרים, שמפגינים מחויבות ברורה יותר לחיזוק הקשרים עם ישראל.

הסובלנות מתגלה כתמה מרכזית. בתחום זה מובילות את השיח הקהילות הרפורמיות (65%), אחריהן הקונסרבטיביות (54%) ולבסוף האורתודוקסיות-מודרניות (47%). מגמה זו משקפת את הגישה הפילוסופית הכללית של הזרם הרפורמי, שמציב את השילוב ואת הצדק החברתי בראש סולם העדיפויות. מעבר לדגש החזק על נושא זה בקרב הרפורמים, הנתונים מוכיחים שהסובלנות היא תמה מרכזית בשלושת הזרמים, משמע היא ערך יסוד בשיח הדתי היהודי.

אימוץ המסורת היהודית בולט כנושא מאחד בשלושת הזרמים, עם רמות מעורבות גבוהות: 73% בדרשות הרבנים הרפורמים ו-78% הן אצל הקונסרבטיבים והן אצל האורתודוקסים-מודרניים. למרות ההבדלים התאולוגיים והאידאולוגיים, המסורת היהודית ממשיכה אפוא לתפוס מקום מרכזי בשיח הדתי בשלושת הזרמים שבדקנו. אפילו בקהילות הרפורמיות, שלא פעם נחשבות לגמישות מבחינת קיום אורח חיים יהודי, עדיין מושם דגש מובהק על המורשת הדתית ועל ההמשכיות.

גם המסרים של חמלה ותמיכה הדדית רווחים בשלושת הזרמים בשיעורים דומים יחסית: 74% אצל הרפורמים ו-69% אצל הקונסרבטיבים ואצל האורתודוקסים-מודרניים. מכאן שבלי קשר לזיקה פוליטית או תאולוגית, הקהילות היהודיות מתעדות ערכים של חסד ואחריות קהילתית, בייחוד בשעות קשות. הבלטת הנושא במידה כמעט שווה בשלושת הזרמים מאירה את החשיבות האוניברסלית של החמלה ביהדות ומאששת את תפקידה המרכזי בשיח הדתי.

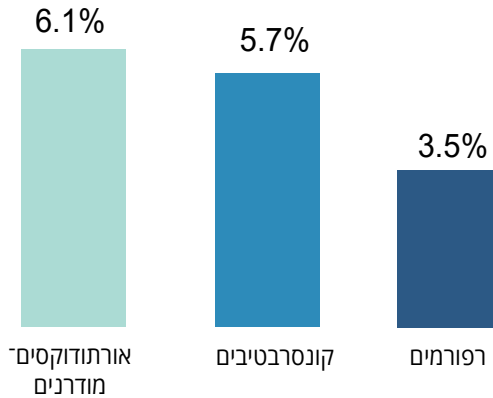
ההשתמעויות הרחבות של הממצאים

1. **הזרם הרפורמי מתעדף ערכים חברתיים על פני מדינת ישראל.** דרשות הרבנים הרפורמים עוסקות בסובלנות (65%) ובחמלה (74%) הרבה יותר משהן עוסקות בחיזוק הקשרים עם ישראל (20%). כלומר, הקהילות הרפורמיות מייחסות חשיבות רבה יותר לערכים אתיים ולצדק חברתי מאשר למסרים ציוניים, שלא כמו הקהילות הקונסרבטיביות והאורתודוקסיות-מודרניות, שאצלן ישראל ממלאת תפקיד מרכזי יותר.
2. **הקהילות הקונסרבטיביות והאורתודוקסיות-מודרניות שמות דגש רב יותר על הנושא הציוני.** בדרשות של הרבנים הקונסרבטיבים ושל הרבנים האורתודוקסים-מודרנים מופיעים מסרים חיוביים בנוגע לישראל כמעט פי שניים מאשר אצל הרבנים הרפורמים. ממצא זה משקף מחויבות אידאולוגית חזקה יותר לציונות בקרב שתי הקהילות הללו.
3. **המסורת היהודית כחוט מקשר המשותף לשלושת הזרמים.** חרף ההבדלים התאולוגיים והפוליטיים, כל שלושת הזרמים שמים דגש על המסורת היהודית ושלושתם מתייחסים אליה ביותר מ-70% מכלל הדרשות. ממצא זה מבליט את תפקידן של הזהות היהודית ושל ההמשכיות ההיסטורית כרכיבים משותפים המלכדים יחד את כל הזרמים.
4. **חמלה וסובלנות כערכי יסוד.** מסרים של חמלה ותמיכה הדדית מופיעים רבות בכל שלושת הזרמים היהודיים, ולמרות המחלוקות האידאולוגיות – חשיבותן של האכפתיות לקהילה והערבות ההדדית עומדת איתן.

"עלייה" (Aliyah)

מניתוח הדרשות הנוגעות לישראל שמתייחסות לעלייה לישראל מצטיירות הדרכים המגוונות לעיסוק ברעיון זה בכל זרם. בולטת במיוחד העובדה שנושא העלייה מוזכר רק לעיתים נדירות בכל שלושת הזרמים, עם הבדלים קטנים בלבד ביניהם.

הרבנים האורתודוקסים-מודרנים מתייחסים לנושא בשכיחות הגבוהה ביותר, והוא מופיע ב-6.1% מן הדרשות שלהם. מעט אחריהם נמצאים הקונסרבטיבים – עם 5.7%, ולבסוף הרפורמים – עם 3.5%. נכון שהיסטורית הקהילות האורתודוקסיות-מודרניות היו מחוברות יותר לציונות ולעלייה, אך המספרים הללו מעידים שבפועל, העלייה היא לא מוקד מרכזי בדרשות אצל אף אחד מן הזרמים. נראה שהקהילות היהודיות לכל רוחב הקשת, בלי קשר לעמדותיהן האידאולוגיות בסוגיית ישראל, מעדיפות לדון בהיבטים אחרים של החיים היהודיים במקום לקדם הגירה; במקום לשים דגש על עלייה לארץ, רוב הדרשות מתמקדות בחיזוק הקשרים עם ישראל בדרכים אחרות. כלומר, יהודי התפוצות – ללא הבדלי השתייכות לזרם – מכירים בחשיבותה של ישראל, אבל לא בהכרח תופסים את העלייה ארצה כיעד דחוף או חיוני.

ממצאים אלה שופכים אור על מורכבותה של הזהות היהודית בתפוצות: למרות שישראל היא מוקד מרכזי להתייחסות, העלייה היא לא מן הנושאים המובלטים במסרים בקהילות הדתיות בקרב יהדות ארצות הברית. הקהילות היהודיות בכל שלושת הזרמים שנבדקו, על אף ההבדלים האידאולוגיים ביניהן, מושקעות אפוא בעיקר בקיום חיים יהודיים תוססים מחוץ לישראל ובתוך כך מטפחות קשרים איתנים עם המדינה היהודית.

המחקר המוצג כאן שופך אור על התפקיד החשוב של השיח הפוליטי בדרשות הרבנים בשלושה זרמים יהודיים בארצות הברית: הרפורמי, הקונסרבטיבי והאורתודוקסי-מודרני. באמצעות ניתוח של 4,302 דרשות, ש־2,556 מתוכן ניתנו בבתי הכנסת בין שנת 2021 לשנת 2024, זיהינו דפוסים שמשקפים גם הבדלים בין זרם לזרם וגם את תגובות הקהילה היהודית בכללה לאירועים פוליטיים בעלי חשיבות בישראל. הנתונים מראים שהמעורבות הפוליטית היא מאפיין מגדיר של השיח בדרשות ושישראל תופסת דרך קבע מקום מרכזי במסרים המועברים בבית הכנסת.

הנתונים מלמדים שהתוכן הפוליטי בדרשות התעצם בעקבות מתקפת 7 באוקטובר באופן שמשקף את הקשר העמוק של היהודים האמריקאים למתרחש בישראל. עלייה זו במעורבות הפוליטית מדגישה עד כמה בתי הכנסת בארצות הברית מתפקדים לא רק כמרחבים דתיים, אלא גם כפלטפורמות לפרשנות ולתגובה לאירועים גאופוליטיים. הדיון בסוגיית החטופים בעזה שלט בשיח בכל שלושת הזרמים, אבל בסוגיות כגון הסיוע ההומניטרי, אובדן חיי אזרחים בעזה והאפשרות להפסקת אש התגלו הבדלים ניכרים ביניהם. הרבנים הרפורמים הפגינו בדרשותיהם את המעורבות החזקה ביותר בסוגיות אלו והומניטריות, ואילו עמיתיהם הקונסרבטיבים והאורתודוקסים-מודרנים התמקדו באופן צר יותר בעיקר בביטחונה של ישראל וביציבות הפוליטית שלה.

הניתוח המבני בחן את דרכי השילוב של נושאים פוליטיים בתוכן של הדרשות. וכך, ברוב הדרשות המכילות גם מעורבות פוליטית, התוכן הפוליטי מופיע בתחילת הדרשה ורק אחריו בא תורו של הדיון הדתי. כלומר, המסר הפוליטי הוא לא "סתם" תוספת אלא יש לו מקום מרכזי בשיח הדתי. במחקר זה גם מגמות ביקורתיות בדרך ההתייחסות של כל זרם למדיניות של ממשלת ישראל, להנהגה שלה ולסוגיות שנויות במחלוקת כגון זכויות קהילת הלהט"ב¹, אלימות מתנחלים וגיוס חרדים לצה"ל. הביקורת על ממשלת ישראל נסקה בחדות בתקופת המחאות נגד הרפורמה המשפטית, אך אחרי מתקפת חמאס ב-7 באוקטובר היא פחתה מאוד והדרשות עברו למסרים של אחדות וערבות הדדית.

למרות הביקורת הפוליטית, נימת הדברים הכללית כלפי ישראל נשארה חיובית באופן גורף בשלושת הזרמים, הוכחה חוזרת לקשר ההדוק בין יהודי ארצות הברית לבין המדינה היהודית. אפילו בזרמים שהובעה בהם ביקורת, השיח שיקף מעורבות עמוקה ולא דווקא התנגדות לשמה. הדגש על מסרים חיוביים – למשל, חיזוק הזהות היהודית, קריאות

לסובלנות וטיפול חמלה – ממחיש ביתר שאת כי הדרשות משמשות כלי למעורבות פוליטית וללכידות קהילתית גם יחד.

ממצאי המחקר שלנו תורמים להבנה רחבה יותר של נקודת המפגש בין הדת לפוליטיקה בקהילות היהודיות בארצות הברית. בית הכנסת מתגלה לא רק כמקום להוראה דתית אלא גם כמרחב לביקורת שבו השיח הפוליטי מתעצב, מתגבש ומופץ ברבים. במחקרים עתידיים מן הראוי להרחיב ניתוח זה על ידי שילוב דרשות מבתי כנסת בישראל או השוואה בין המסרים הפוליטיים המועברים בדרשות בזרמים שנדונו לבין הדרשות בזרם החרדי, ואף בדתות אחרות. כמו כן, העמקה באופן קבלתם של המסרים הללו ובהשפעתם על חברי וחברות הקהילות השונות עשויה ללמד רבות על חלקם של כוהני הדת בעיצובן של השקפות פוליטיות.

ולבסוף, מחקר זה מדגיש את הקשר ההדוק בין חיי הדת לבין המודעות הפוליטית בקרב יהודי ארצות הברית. הוא מראה כי הדרשות משמשות מעין עדשה המסייעת לקהילות היהודיות לנווט בין האירועים הפוליטיים בהווה, לפרש אותם ולהתחבר אליהם.

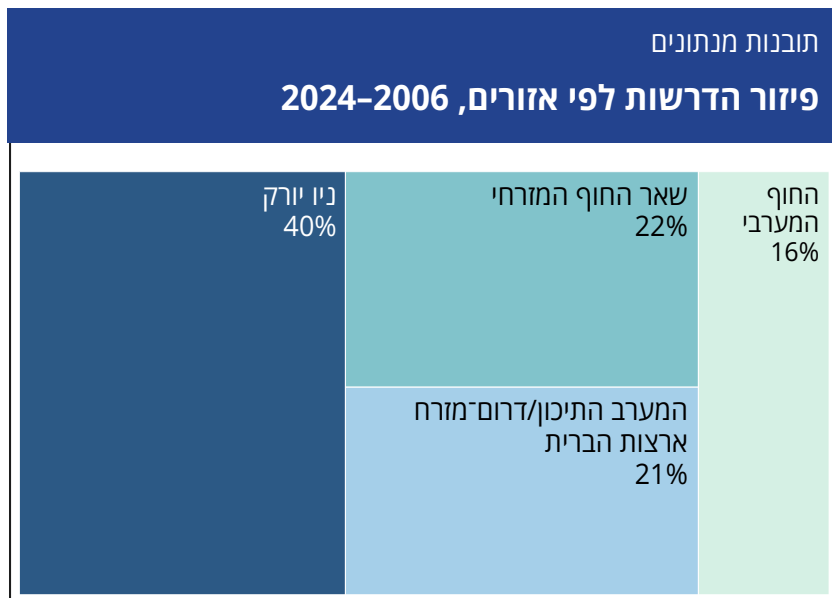
נספח 1: מתודולוגיה

איסוף הנתונים

מחקר זה ניתח קורפוס של 4,302 דרשות שניתנו בארצות הברית בבתי כנסת רפורמיים, קונסרבטיביים ואורתודוקסיים-מודרניים, 2,556 מהן בין אוקטובר 2021 לאוקטובר 2024. תפוצת הדרשות בשלושת הזרמים משקפת הן את היכולות הטכנולוגיות ואת הנגישות הדיגיטלית והן את החלק היחסי של יהודים המשתייכים לכל זרם. מאגר הנתונים כולל 1,276 דרשות מבתי כנסת רפורמיים, 878 מבתי כנסת קונסרבטיביים ו-412 מבתי כנסת אורתודוקסיים-מודרניים; רוב הדרשות האורתודוקסיות-מודרניות הן מן השנתיים האחרונות.

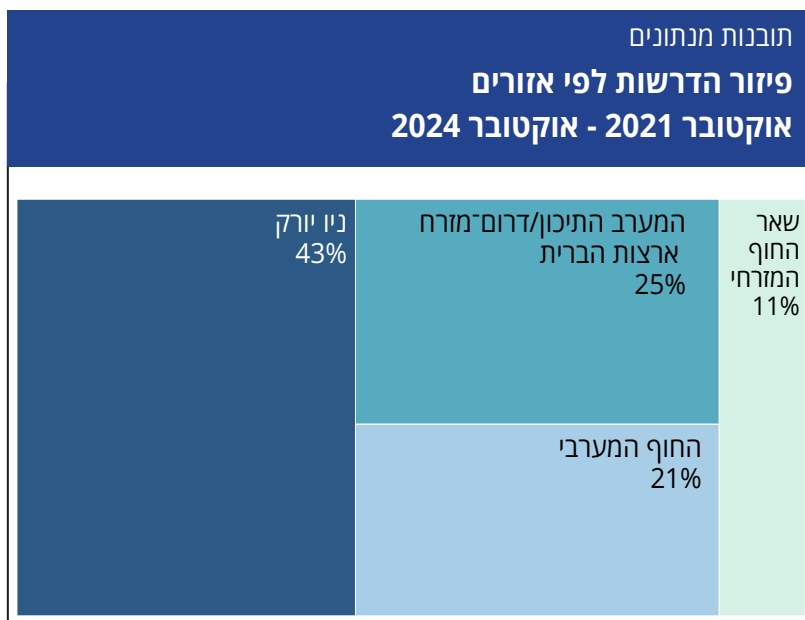
התרשימים המוצגים כאן מסרטטים את הפיזור הגאוגרפי של הדרשות ומבהירים את המגמות הכלליות בתיעוד הדרשות לאורך זמן.

התרשים הראשון מציג את התפלגות הדרשות שניתנו בשנים 2006-2024 בחלוקה לארבעה אזורים גאוגרפיים עיקריים: ניו יורק, החוף המערבי, החוף המזרחי (מלבד ניו יורק) ואזור המערב התיכון ודרום-מזרח ארצות הברית (Midwest/Southeast).

מספר הדרשות הגדול ביותר, כלומר 40% מכלל הדרשות המתועדות, הן מניו יורק. אחריה בדירוג נמצאים החוף המזרחי (22%) והמערב התיכון/דרום-מזרח ארצות הברית (21%). 16% מהדרשות נמסרו בחוף המערבי. החלק היחסי הגבוה של ניו יורק תואם את גודל האוכלוסייה היהודית שם, על שפע הקהילות, בתי הכנסת והמוסדות היהודיים הממוקמים באזור.

התרשים השני מתמקד בתקופה שבין אוקטובר 2021 לאוקטובר 2024 וחושף תמונת פיזור אחרת מעט.

בפרק הזמן הזה, החלק היחסי של ניו יורק במספר הדרשות עלה ל-43%, ואילו החלק של החוף המזרחי ירד ל-11%. 25% מן הדרשות ניתנו במערב התיכון/דרום-מזרח, ו-21% בחוף המערבי. תמונת מצב זו מספקת מבט עדכני יותר על הפיזור הגאוגרפי של הדרשות בתוך מסגרת הזמן המוגדרת, שהיא המקור לרוב הניתוח שלהלן.

התרשים השלישי מתאר את מספר הדרשות שהועלו לרשתות בכל שנה בשנים 2006-2024.

הנתונים מראים גידול הדרגתי בשנים הראשונות, עם מספרי העלאות נמוכים יחסית עד שנת 2016 בערך. מנקודה זו ואילך גדל מאוד מספר הדרשות שמועלות בכל שנה לרשתות, שהגיע לשיא ב-2023. הסיבה לירידה ב-2024 היא שהדרשות שנכנסו למאגר הנתונים הגיעו רק עד אוקטובר 2024, כלומר חודשיים פחות בהשוואה לשנים הקודמות. המגמה הכללית מצביעה על התרחבות בתיעוד הדרשות במרוצת הזמן.

הדרשות מן הקהילות הרפורמיות והקונסרבטיביות נאספו בעיקר בעזרת ממשק יישומים (API) המבוסס על Python, שתמלל אותן ישירות מיוטיוב. כדי לבצע את ההליך הזה היה צורך לחלץ את הדרשות מתוך רשימת האזנה ייעודית שנוצרה במיוחד לתכלית זו. הממשק אפשר שליפה אוטומטית של "נתוני נתונים" מרכזיים (מטא-דאטה), ובכלל זה כותרת הדרשה, תמליל מלא וחותרת זמן. שיטה זו הבטיחה איסוף נתונים שיטתי ויעיל שאפשר ניתוח מקיף של השיח הפוליטי בדרשות בזרמים שנחקרו.

איסוף הנתונים מן הקהילות האורתודוקסיות-מודרניות חייב גישה ישירה יותר, בשל הנגישות המוגבלת יחסית של תוכן הדרשות. הדרשות התקבלו לאחר פנייה ישירה לרבנים ולראשי הקהילות והוגשו בפורמטים שונים, כולל קובצי word ו-PDF. כדי להבטיח אחידות

הומרו תחילה כל הדרשות מזרם זה לפורמט PDF ואחר כך עובדו בעזרת ספריות Python כדי לחלץ את הטקסט ולהבנות אותן בתוך תיקיות CSV סטנדרטיות, המכילות את כותרת הדרשה, את הטקסט המלא, את שם הרב ואת התאריך. במקרים שבהם חסר התאריך הלועזי המדויק, או שצוין רק התאריך העברי, נעשה שימוש ב-ChatGPT-4o כדי לקבוע תאריך משוער לכל הפחות במטרה להבטיח עקביות בזמנים לכל רוחב מאגר הנתונים. כך התאפשר לנו להשוות בין דרשות מתקופות שונות.

כדי לשמור על העקביות בין שלושת הזרמים הכנסנו את כל הדרשות שנאספו לפורמט CSV אחיד. צעד זה סייע לנו לנהל את הנתונים ביעילות והבטיח את אפשרות ההשוואה בין הדרשות מן המסורות היהודיות השונות.

ניתוח הנתונים

מסגרת עבודה מתודולוגית: ניתוח שיח חישובי ואופטימיזציה בעזרת בינה מלאכותית

בעבודתנו על מחקר זה השתמשנו במגוון שיטות חישוביות ולשוניות מתקדמות כדי להגיע למרב הדיוק, הלכידות והעומק בניתוח הנתונים. לנוכח מורכבות השיח הדרשני ונקודות המפגש שלו עם תמות פוליטיות היה חיוני לבנות את המפגש בין בינה מלאכותית לטקסט באופן שימקסם את יכולת הפרשנות בד בבד עם שימור הדקויות של הרכיבים הרטוריים בדרשות. לשם כך השתמשנו בשילוב של שיטות הנדסת פרומפטים, מהלכי עבודה אנליטיים מובנים וטכנולוגיות היסק (reasoning) מותאמות בינה מלאכותית שאפשרו להעמיק בחומרים.

הכוונת המודל באמצעות דוגמאות (Few-Shot Learning)

כדי לדייק עוד יותר את הפרשנות של המודל השתמשנו בגישת Few-shot learning²⁷. במקום להציג לבינה המלאכותית שאלות מחוץ להקשר שיבצנו דוגמאות של מבני תגובה צפויים בתוך הפרומפטים. צעד זה שיפר את יכולות המודל לניתוח קוהרנטי ומותאם יותר להקשר.

טכניקת CoT (Chain of Thought): קידום בפרשנות עוקבת (sequential) (interpretive logic)

מתוך ההבנה שהמבנה הרטורי של הדרשות הוא רב-שכבתי שילבנו במחקר את טכניקת CoT, המחייבת את הבינה המלאכותית לפרט את נימוקיה צעד אחר צעד לפני הפקת התשובה הסופית.²⁸ על ידי הבניית התשובות באופן הדומה לפרשנות עוקבת אנושית הבטיחה גישתנו זו שהניתוח של הבינה המלאכותית יחקה את סוג ההנמקה המובנית המתקיימת בניתוח שיח אנושי.

פילוח מטלות פרשנות לטובת יתר דיוק (Decomposed Prompting)

במקום הגישה הקונבנציונלית של שאלה יחידה בכל פעם יישמנו טכניקת פירוק שמאפשרת ניתוח מדויק ומובנה יותר של השיח הדרשני. במקום להטיל על הבינה המלאכותית לזהות ולפרש תוכן פוליטי בעת ובעונה אחת חילקנו את תהליך הניתוח לשלבים מובחנים.

ניתוח פרטני: שמירה על השלמות ההקשרית

היות שדרשות מתקיימות כאירועים רטוריים נפרדים, כל טקסט נותח פרטנית ולא כחלק מקבוצה גדולה. החלטה מתודית זו התקבלה מתוך ההכרה שהקול המובע בדרשה הוא תלוי הקשר: התמות שהוא מביא, התקבלותו בקרב הקהל והפונקציה הרטורית שלו משתנים מאוד בהתאם לזרם, למיקום ולאווירה החברתית-פוליטית. ההתייחסות לכל דרשה כאל יחידת ניתוח אוטונומית הבטיחה את שמירת השלמות ההקשרית ומנעה רידוד של המשמעות על ידי עיבוד מרובה פרטים.

פלט חישובי מובנה: תקנון השיח לצורך ניתוח שיטתי

כדי לאפשר גישה מתודית קפדנית לתובנות המתקבלות באמצעות הבינה המלאכותית עשינו פירמוט לתשובות במבנה JSON. באמצעות פעולה זו הבטחנו סטנדרטיזציה בכל שלבי העיבוד החישובי.²⁹ מבנה זה לא רק סייע להשיג יעילות בפירוק ובסיווג, אלא גם אפשר להצליב מידע בין ניתוחי הבינה המלאכותית לבין הפרשנות האנושית.

שלבי הניתוח

התהליך האנליטי חולק לכמה שלבים מובנים כדי לוודא בדיקה מקיפה ושיטתית של השיח הדרשני. המתודולוגיה כללה שילוב של סיווג באמצעות בינה מלאכותית; ניתוח הלך הרוח בדרשות; והערכת המבנה שלהן לצורך הפקת תובנות לגבי התוכן הפוליטי, הביקורת על ישראל, מסרים חיוביים ומגמות תמטיות.

ניתוח כללי של הדרשות

השלב הראשוני של הניתוח כלל בדיקה נרחבת של מאגר הנתונים המלא כדי לייצר מערכת סיווג בסיסית ולהבטיח עקביות מתודולוגית. הצעד הראשון היה לאמת שכל פיסת טקסט שנחתה היא אכן דרשה, שלא כמו תצורות שיח אחרות. השלב הבא בתהליך היה לזהות אם דרשה מסוימת מכילה תוכן פוליטי. לשם כך מינו את הדרשות לקטגוריות "פוליטי" ו"לא-פוליטי". לצורך חידוד נוסף קבענו אילו מן הדרשות הפוליטיות מתמקדות בפוליטיקה של ישראל.

נוסף על הזיהוי של תמות פוליטיות, כאשר הייתה התייחסות לישראל הכנסנו עוד דרגת מיון כדי להעריך את הלך הרוח הכללי בדרשות. גישה זו אפשרה לנו להבין את דקויות הניסוח

של התמות הפוליטיות, בייחוד אלה שנוגעות לישראל, וכיצד הן מוסגרו בתוך ההקשר בזרמים השונים – כל זה כדי לאפשר ניתוח השוואתי של נימת הדברים והדגשים בכל הדרשות שנחקרו.

מיון הדרשות המכילות ביקורת על ישראל

לצורך זיהוי שיטתי של הביקורות על ישראל בדרשות הגדרנו מראש שורה של תמות ביקורתיות. במקום לשאול באופן כללי אם דרשה מסוימת מכילה ביקורת, הנחינו את CharGPT-4o לנסות לאתר בכל דרשה בנפרד נוכחות של תמות ספציפיות. גישה זו הבטיחה מיון מובנה וממוקד, עם פחות דו-משמעויות ועם דיוק רב יותר. הבינה המלאכותית התבקשה להעריך דרשות שבהן כבר זוהתה מעורבות עם ישראל ולקבוע אם מופיעה בהן תמה ביקורתית אחת או יותר מאלה שהוגדרו מראש.

מתודולוגיה זו הניבה ניתוח גרעיני יותר, ובעזרתו יכולנו להשוות בין הביקורות הנמתחות על ישראל בזרמים השונים ובתקופות שונות. על ידי הבניית המטלה בדרך זו וידאנו שכל נושא ביקורתי יתוקף באופן עצמאי, מה שאפשר חקירה מדוקדקת יותר של השיח הפוליטי בדרשות. מיון זה התבצע רק בדרשות שזוהו לפני כן כבעלות תוכן פוליטי וכמפגינות מעורבות בענייני ישראל.

ניתוח של מבנה הדרשות

כדי לבחון את תפקיד המבנה בשיח הפוליטי בדרשות עשינו פילוח תוכן שבדק איך ומתי הופיעו התכנים הפוליטיים בדרשה. בניתוח הדרשות שסווגו כפוליטיות הקדשנו תשומת לב מיוחדת לפרק הפותח את הדרשה, ובדקנו בעין בוחנת יותר רק את ה-20% הראשונים. בדרך זו התחוויר לנו אם התוכן הפוליטי הוצג בתחילת הדרשה או הופיע בשלב מאוחר יותר של הדיון הדתי או הערכי. הטלנו על CharGPT-4o לזהות את הדפוסים המבניים הללו ולהבחין בין הדרשות שנפתחו בנושאים פוליטיים ברורים לבין אלה שנפתחו במוטיבים דתיים. הזנת דוגמאות מובנות מכל סוג הבטיחה עקביות בסיווג וסייעה לשמור על גישה קפדנית ושיטתית כדי לעמוד על יחסי הגומלין בין השיח הפוליטי לשיח הדתי.

סיווג המסרים החיוביים בדרשות

איתור המסרים החיוביים בדרשות התבצע במאגר הנתונים כולו על מנת לזהות ביטויים של עידוד, אחדות וקריאות לפעולה. הטלנו על CharGPT-4o לזהות מופעים של מסרים חיוביים בכל דרשה ולאחר מכן לספק רשימה מובנית של המסרים הללו על פי הקטגוריות שהוגדרו מראש. הניתוח התמקד במסרים חיוביים כלליים במגוון תמות רחב של עידוד וסולידריות קהילתית.

ניתוח נושאים ספציפיים: החטופים, הפסקת האש והעלייה

כדי לדייק עוד יותר את חקירת השיח הפוליטי בדרשות עשינו ניתוח מעמיק לנושאים ספציפיים בעלי משמעות מיוחדת לתקופה שאחרי מתקפת 7 באוקטובר. נושאים אלה נותחו בעזרת הערכת נפח מבוססת נושא. זו בחנה – על סמך יכולות המידול הנושאי (topic modeling) של CharGPT-4o – באיזו מידה נושאים אלו בולטים בדרשות העוסקות בישראל.³⁰ גישה זו אפשרה לנו להעריך באיזו תדירות הנושאים הללו מופיעים בדרשות. נושא העלייה לישראל נבדק על ידי ניתוח השכיחות של המילה "Aliyah", בשל ההוראה הלשונית הייחודית שלה. מתודה זו אפשרה למדוד במדויק את נוכחות המילה בזרמים השונים ומתוך כך להבין אם הרבנים מתחברים לרעיון העלייה לישראל.

ליטוש המודל האנליטי

גישה רב-שכבתית זו הבטיחה שהמחקר יעמיק מעבר לאיתור מילות מפתח בסיסיות ויכלול את הדקויות התמטיות, את מבנה השיח ואת השינויים בהלך הרוח לאורך זמן. השילוב של מיון תוכן בעזרת בינה מלאכותית לצד פיקוח אנושי מובנה סייע לנו ליצור מסגרת עבודה שיטתית ומוקפדת שאפשרה לנו לבחון לפרטי פרטים את השיח הפוליטי בדרשות הרבנים בזמננו.

טכניקות תיקוף

לצורך תיקוף אמין ומדויק של הממצאים שהושגו באמצעות הבינה המלאכותית השתמשנו בגישת HITL (Human-In-The-Loop).³¹ בתהליך תיקוף זה משתתפים מומחים אנושיים בצד ניתוח חישובי. המטרה היא למתן דעות מוטות ולהגביר את המהימנות. במקום שנסתמך על הסיווג האוטומטי בלבד מסרנו לקוראים אנושיים מדגם של דרשות שמוינו על ידי בינה מלאכותית והם השוו אותן לפרשנויות אנושיות כדי להבטיח עקביות. בנוסף, בחנו לעומק את תהליך ההיסק (reasoning) של ChatGPT-4o כדי להבין כיצד הגיע המודל למיון שאליו הגיע. צעד זה היה הכרחי כדי ללטש את הדיוק הפרשני של הבינה המלאכותית וכדי לוודא שקבלת ההחלטות שלה עולה בקנה אחד עם אופיו רב הדקויות של השיח הדרשני.

לצורך הערכת הביצועים של ChatGPT-4o במיון הדרשות השתמשנו במדדים סטנדרטיים של דיוק ושלילת מידע (accuracy, precision, recall). מדדים אלה סיפקו תובנות על החוזקות ושל המגבלות של המודל במטלות ניתוחיות שונות.

מדד ה-accuracy מעריך את התדירות שבה המודל ממין נכונה את הדרשות הפוליטיות והלא-פוליטיות אגב שילוב מיונים נכונים חיוביים ושילולים כאחד. תוצאה גבוהה מלמדת שהבינה המלאכותית מבחינה ביעילות בין דרשות רלוונטיות ושאינן רלוונטיות. אלא שמדד זה לבדו לא תמיד מספיק, בייחוד במקרים שמאגר הנתונים אינו מאוזן וסיווגים מסוימים שכיחים בו פחות.

כדי לתת מענה למגבלה זו השתמשנו בממד ה-precision – מדד משלים שבדק את מהימנות הזיהוי החיובי במודל. מדד זה מעריך כמה מן הדרשות שזוהו כטעונות פוליטיות או כמכילות ביקורת אכן סווגו נכונה. זהו כלי מדידה חשוב במיוחד כשמדובר בזיהוי של סיווג נדיר או ספציפי ביותר, כגון דרשות המכילות ביקורת פוליטית על דמות מסוימת. תוצאת precision גבוהה מבטיחה שכאשר המודל מסווג דרשה כלשהי כפוליטית או כביקורתית, הסבירות שמדובר בזיהוי מדויק ולא בתוצאה חיובית שגויה היא גבוהה יותר.

לדוגמה, במאגר נתונים המכיל גם דרשות פוליטיות וגם לא-פוליטיות מדד ה-accuracy מעריך את מידת הדיוק של ההבחנה בין שתי הקטגוריות באופן כללי. אבל במקרים שרק תת-קבוצה קטנה של דרשות מכילה ביקורת פוליטית, מדד ה-precision מוודא שכאשר המודל מסמן דרשה מסוימת כמכילה ביקורת פוליטית, הזיהוי אכן נכון. על ידי שילוב שני הממדים הללו בהליך התיקוף המחקר מבטיח הערכה מוקפדת ומאוזנת של סיווגי הבינה המלאכותית ומחזק את הביטחון באמינות הניתוח החישובי של השיח הדתי.

עם זאת, הסתמכות בלעדית על precision מציבה אתגרים משלה. מודל שכאן להשגת רמת דיוק זו עלול להפוך לזהיר מדי, והמחיר של מניעת הסיווגים המוטעים עלול להיות החמצת מקרים רלוונטיים. כאן נכנס לתמונה מדד הריקול (recall). מדד זה מעריך את יכולתו של המודל לשלוף את כל המקרים הרלוונטיים מתוך מאגר הנתונים ולכמת את מספר הדרשות הביקורתיות או הטעונות פוליטיות שזוהו נכונה מתוך כל הדרשות הקיימות. תוצאת ריקול גבוהה מעידה שהבינה המלאכותית לא רק מדייקת כשהיא מסווגת דרשות כפוליטיות, אלא גם מעריכה את הדרשות באופן מקיף ולא מחמיצה מקרים חשובים של שיח פוליטי.

מדדי התיקוף הללו נועדו למתן את הדעות המוטות, להגביר את מהימנות התובנות המושגות באמצעות בינה מלאכותית ולהבטיח שהניתוח עולה בקנה אחד עם אופייה רב הדקויות של הדרשנות הדתית.

על ידי שילוב ניתוח חישובי עם מומחיות אנושית מחקרנו זה שואף לספק בדיקה מקיפה של השיח הפוליטי בדרשות הרבנים בארצות הברית בכל שלושת הזרמים וההקשרים החברתיים-פוליטיים המגוונים שנבדקו.

נספח 2: אנטישמיות בהודעות לעיתונות- ניתוח השוואתי של השיח בקרב הרפורמים, הקונסרבטיבים והאורתודוקסים מודרניים בארצות הברית

במחקר המשלים למחקר שעסק בדרשות חקרנו את השיח בנושאים של אנטישמיות, הגירה וקהילת הלהטב"ק בשלושה זרמים מרכזיים ביהדות ארצות הברית – הרפורמי, הקונסרבטיבי והאורתודוקסי-מודרני. את המחקר עשינו על ידי ניתוח הודעות לעיתונות שפורסמו בעשור האחרון. הודעות לעיתונות משמשות כערוץ רשמי שדרכו המוסדות הדתיים נותנים ביטוי לעמדותיהם בסוגיות מפתח חברתיות, פוליטיות וקהילתיות, ולכן זהו משאב רב ערך להבנת מגוון הדרכים שבהן התנועות היהודיות תופסות את האנטישמיות של ימינו ומגיבות לה.

כדי להעריך באופן שיטתי את נקודות המבט הללו ליקטנו וניתחנו 1,441 הודעות לעיתונות מעשר השנים האחרונות, בפילוח כדלקמן:

- **התנועה הרפורמית** (Union for Reform Judaism and Religious Action Center) – RAC (for Reform Judaism) : 775 הודעות לעיתונות
- **התנועה הקונסרבטיבית** (United Synagogue of Conservative Judaism) – USCJ and Rabbinical Assembly : 190 הודעות לעיתונות
- **התנועה האורתודוקסית-מודרנית** (Orthodox Union – OU Advocacy) : 425 הודעות לעיתונות

מתודולוגיה

לביצוע המחקר הנוכחי השתמשנו בטכניקות של web scraping (גירוד דפי רשת) לצורך איסוף שיטתי של הודעות לעיתונות שפורסמו בעשור האחרון מטעם התנועות היהודיות הבולטות בארצות הברית.

בשלב הראשון של הניתוח התמקדנו בזיהוי ההודעות לעיתונות שעסקו במפורש באנטישמיות. לשם כך ביצענו חיפוש מבוסס מילות מפתח, בדיוק כפי שעשינו עם הדרשות. המונחים לחיפוש כללו צורות כתיבה והטיות שונות של המילה "אנטישמיות" (Antisemitism, Antisemitic,)

(Anti-Semitism). פעולה זו הניבה מאגר נתונים של 210 הודעות לעיתונות שבהן הוזכרה האנטישמיות בניסוח זה או אחר.

אחרי שזוהו החומרים הרלוונטיים עברנו לשאלת הייחוס – כיצד כל תנועה מגדירה את האנטישמיות ומכניסה אותה להקשר של השיח שלה. כדי להעריך את הדברים הערכה שיטתית ביצענו באמצעות ChatGPT ניתוח טקסט מבוסס בינה מלאכותית. ההנחיה שניתנה למודל הייתה לקבוע, על סמך קריטריונים שהוגדרו מראש, אם בהודעה מסוימת האנטישמיות יוחסה למקורות מן הימין, מן השמאל או משניהם. על פי הגדרות המחקר, אנטישמיות שמקורה בימין מחזיקה באידאולוגיות של עליונות לבנה ושל נאו־נאציזם ושאר תנועות הדוגלות בעליונות גזעית, ואילו האנטישמיות של השמאל מתבטאת בעיקר ברטוריקה אנטי־ישראלית, בפעילות של BDS ובעיונות כפי שהיא מתבטאת בקמפוסים של המוסדות להשכלה גבוהה כלפי הציונות.

כדי להשיג דיוק רב יותר בתהליך המיון השתמשנו בגישת few-shot learning: לפני הניתוח המלא של מאגר הנתונים הֵגְנו למודל בינה מלאכותית מספר גדול של דוגמאות מתויגות. היות שמיון טקסט אוטומטי מתקשה לעיתים בדקויות תלויות הקשר, מסרנו את כל הייחוסים שהופקו על ידי הבינה המלאכותית לבדיקה ידנית כדי להבטיח עקביות ומהימנות.

במאגר הנתונים הסופי בלטו הבדלים מובהקים בין שלוש התנועות בנושא זה. חלק ניכר מן ההודעות לעיתונות שנותחו עסקו במישרין בשאלת השורשים האידאולוגיים של האנטישמיות. ארגונים אורתודוקסיים־מודרניים ייחסו את מקור האנטישמיות או לימין או לשמאל ב־33 הודעות לעיתונות, ואילו בתנועה הרפורמית נעשו ייחוסים דומים ב־41 מקרים. בתנועה הקונסרבטיבית נדרשו פחות לסוגיה זו – רק ב־13 הודעות לעיתונות נקשרה האנטישמיות במפורש למקור אידאולוגי ספציפי. חשוב לומר שרבים מן הפרסומים של כל שלוש התנועות דנו באנטישמיות במונחים כלליים יותר ובלי להצביע על מקור פוליטי או אידאולוגי מסוים.

באמצעות גישה מתודולוגית זו הצלחנו לבנות מסגרת עבודה השואתית שמאירה הבדלים מובהקים בין אופן העיסוק של שלוש התנועות בנושא האנטישמיות בשיח הציבורי. ממצאים אלה מספקים תובנות בדבר סדרי העדיפויות האידאולוגיים והפוליטיים של כל תנועה ומבהירים כיצד הן נותנות מענה לאחד האתגרים הקשים ביותר שעמם מתמודדות הקהילות היהודיות היום.

כדי לאמוד את מעורבותן של התנועות הנדונות בסוגיות הלהטב"ק וההגירה ביצענו חיפוש דומה לפי מילות מפתח לזיהוי הודעות לעיתונות הכוללות מונחים שקשורים בדרך כלל לנושאים אלה.

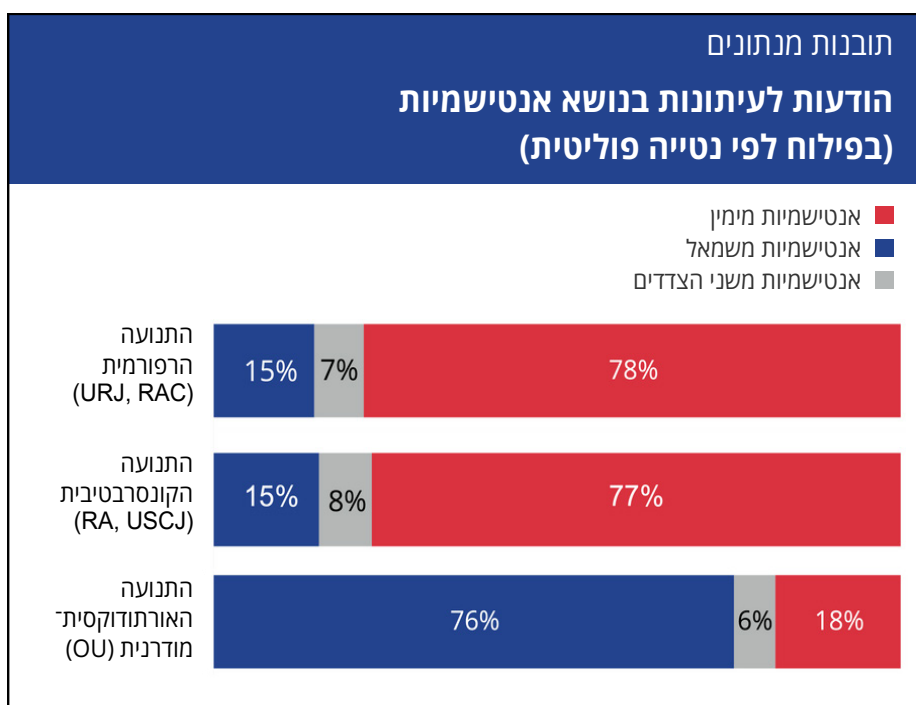
לנושא ההגירה חיפשנו מילים דוגמת "מהגרים", "פליטים", "מבקשי מקלט", "מחזיקי ויזה", "לא מתועד", "תושב קבע" ו"עקורים". בנושא קהילת הלהטב"ק כללו המונחים לחיפוש את "להטב"ק", "קוויר", "טרנסג'נדר", "א־בינר", "נישואים חד־מיניים", "זכויות מגדר", "טיפול

המרה", "גאווה" ו"נטייה מינית". כל הודעה לעיתונות שהכילה לפחות אחת מן המילים הללו נכללה במחקר.

אחרי שהגדרנו את המסמכים הרלוונטיים בדקנו באיזו תדירות קיבלו הנושאים הללו התייחסות בכל אחת מהתנועות לאורך זמן. במקום להסתמך על מספרים גולמיים – שיכולים להטעות בגלל ההבדלים בשיעורי התפוצה – חישבנו את האחוז של כלל ההודעות לעיתונות שהתייחסו לסוגיות ההגירה או הלהטב"ק בכל שנה. כך נחשפו מגמות שהדגישו איזו תנועה מעורבת יותר או פחות, כיצד ההתמקדות משתנה עם הזמן, והאם תשומת הלב לסוגיות הנדונות עקבית או באה רק בתגובה לאירועים פוליטיים. באמצעות מסגרת עבודה השוואתית זו יכולנו לעמוד על דפוסים של מעורבות ציבורית המגלים כיצד כל תנועה יהודית ממסגרת ומתעדפת סוגיות חברתיות ופוליטיות מרכזיות בשיח שלה.

הממצאים

אנטישמיות: נקודות מבט מימין ומשמאל

התרשים המשווה בין ייחוסי האנטישמיות בשלוש התנועות היהודיות הגדולות – האיחוד האורתודוקסי (Orthodox Union – OU), איחוד בתי הכנסת הקונסרבטיביים (United

Union) (Synagogue of Conservative Judaism – USCJ) ואיחוד הקהילות הרפורמיות (of Reform Judaism – URJ) – מפתיע למדי. הוא חושף הבדלים אידאולוגיים מובהקים בין התנועות באופן המסגור של הסוגיה. כל תנועה מציגה את נטייתה הברורה להדגשת מקורות אנטישמיות מסוימים, ובכך היא משקפת דאגות פוליטיות וקהילתיות מקיפות יותר.

האיחוד האורתודוקסי-מודרני מייחס את האנטישמיות באופן גורף לשמאל: שיעור של כ-76% מן ההודעות לעיתונות מזהה גופים מן השמאל כמקדמים העיקריים של רטרוריקה ופעולות אנטישמיות. נתון זה תואם את הנרטיב הרואה באנטי-ציונות, בפעילות של BDS ובעוינות כלפי ישראל בקמפוסים את הגורמים הראשיים לאנטישמיות בת זמננו. רק 18% מן ההודעות לעיתונות של האיחוד מייחסות את האנטישמיות לימין באופן בלעדי, ובאחוז מזערי בלבד (6%) היא מיוחסת לשני הקצוות הפוליטיים. דפוס זה מבליט את הנטייה הרחבה בשיח האורתודוקסי-מודרני לדון באנטישמיות בעיקר בהקשר של איומים על הציונות ועל המדינה היהודית יותר מאשר בהקשר של האידאולוגיות של גזענות או של עליונות לבנה, שבדרך כלל נקשרות בשמו של הימין הקיצוני.

התנועה הקונסרבטיבית והתנועה הרפורמית מציגות מעין תמונת מראה של מגמה זו: ברוב ההודעות לעיתונות של שתי התנועות, 78% ו-77% בהתאמה, האנטישמיות מיוחסת קודם כול למקורות מן הימין. תנועות אלה רואות את האנטישמיות בעיקר דרך העדשה של עליית הלאומנות הלבנה, הנאו-נאציזם ותנועות הימין הקיצוני, שאתם הן תופסות בתור האיום המיידי והמסוכן ביותר לקהילות היהודיות. האחוזים הקטנים יחסית של הודעות לעיתונות הקושרות את האנטישמיות לשמאל – 15% בתנועה הרפורמית ו-15% בקונסרבטיבית – מלמדים שאומנם התנועות הללו מכירות באנטי-ציונות ובעוינות כלפי יהודים מצידה השמאלי של המפה, אך הן אינן מחשיבות זאת כמשהו מדאיג או נפוץ כמו הסכנות הנובעות מן האידאולוגיות הימניות.

מעניין שבכל שלוש התנועות מוקצה רק חלק קטן מן השיח להכרה באנטישמיות כתופעה שמקורה בשני הצדדים. בתנועה האורתודוקסית-מודרנית מציינים איום כפול זה ב-6% מן ההודעות לעיתונות, ובאלה של התנועות הרפורמיות והקונסרבטיביות השיעור גבוה מעט יותר – 7% ו-8% (בהתאמה). וכך, אומנם בכל אחת מן התנועות יש מי שמכירים באנטישמיות כסוגיה רבת פנים המתעלה מעל להבדלי השקפות פוליטיות, אבל בכל זאת הנרטיבים הדומיננטיים נוטים להציג אותה כנובעת מאידאולוגיה קיצונית אחת.

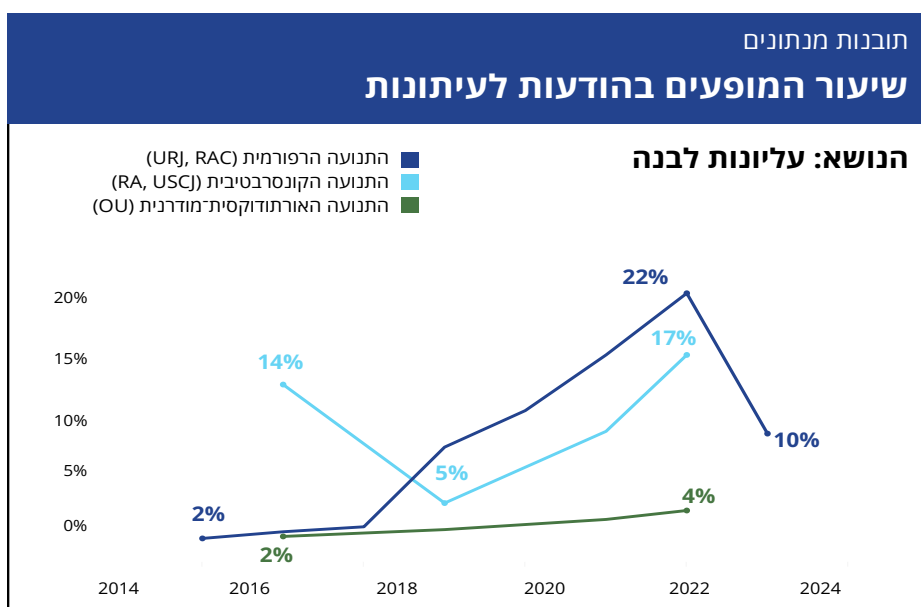
ממצאים אלה מאירים שסע עמוק בתפיסת האנטישמיות ובאופן שבו היא מוצגת בפלחים השונים של יהדות ארצות הברית. הדגש בתנועה האורתודוקסית-מודרנית על אנטישמיות משמאל משקף את החשיבות המיוחסת בתנועה לאיומים על ישראל ועל הציונות. לעומתה, היהודים הרפורמים והיהודים הקונסרבטיבים, שבאופן מסורתי מזוהים עם ערכים פוליטיים

פרוגרסיביים יותר, מפנים את הזרקור לסכנות מכיוון הימין הקיצוני. להתפלגות זו משמעות מרחיקות לכת; היא לא רק מעצבת את דרכי הייצוג ואת סדר העדיפויות הקהילתי בכל תנועה, אלא היא גם משפיעה על האפשרות לשיתוף פעולה חוצה זרמים במאבק באנטישמיות. לנוכח הדגשים השונים על מקורות האיומים האנטישמיים, שלוש התנועות עשויות למצוא את עצמן במקרים מסוימים במחלוקת בבואן לקבוע אילו סוגיות מחייבות את התגובה הדחופה ביותר. עניין זה מסבך את המאמצים הכוללים לגבש אסטרטגיה מאוחדת של הקהילה היהודית בכללה נגד האנטישמיות.

אזכורים של "עליונות לבנה" ו"אנטישמיות"

שני התרשימים הבאים מציגים ניתוח השוואתי של שכיחות השימוש בעשור החולף במונחים "עליונות לבנה" ו"אנטישמיות" בהודעות לעיתונות מטעם שלוש התנועות הנדונות – הרפורמית, הקונסרבטיבית והאורתודוקסית-מודרנית.

אזכורים של "עליונות לבנה"

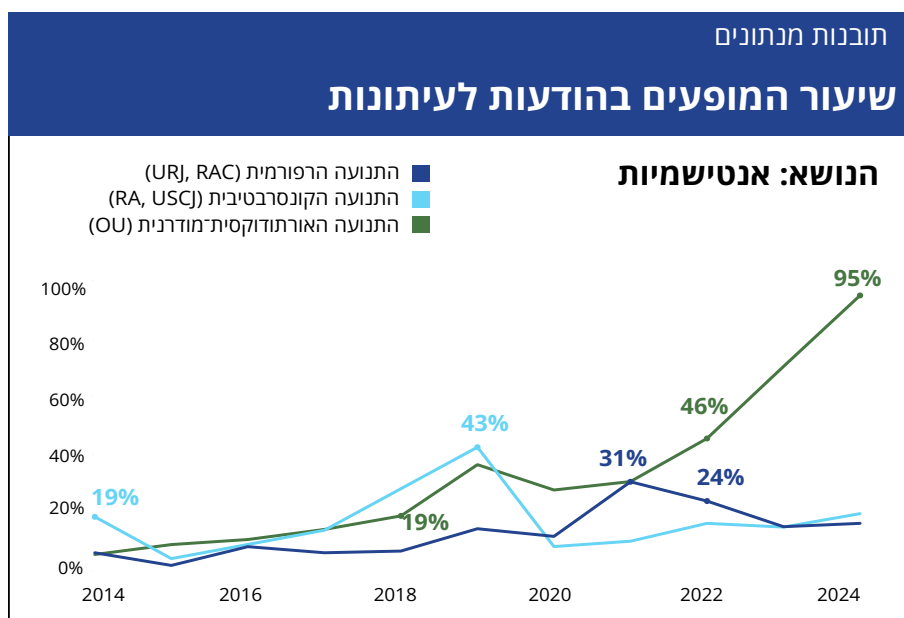

כצפוי, בתנועות הרפורמית והקונסרבטיבית ההתייחסות לעליונות הלבנה היא בתדירות רבה יותר מזו שבתנועה האורתודוקסית-מודרנית. ממצא זה מאשש את ההבחנה שבשתי התנועות הללו תופסים את הימין הקיצוני כמניע העיקרי של האנטישמיות בימינו.

חריגה בולטת לעין מופיעה בשנת 2017: בתנועה הקונסרבטיבית נרשמה נסיקה חדה, והיא עברה לכאורה את שתי התנועות האחרות במספר ההתייחסויות לסוגיית העליונות הלבנה. ואולם מקורה של סטייה זו הוא ככל הנראה בכך שבאותה שנה התנועה הקונסרבטיבית הוציאה רק שבע הודעות לעיתונות, ולכן האחוזון נראה גבוה באופן לא פרופורציונלי. מלבד חריגה זו, הנתונים מצביעים על גידול יציב בהתייחסויות לנושא בקרב הרפורמים, שהגיע לשיאו בשנת 2022 ואחר כך פחת.

התנועה האורתודוקסית-מודרנית מזכירה את העליונות הלבנה מעט מאוד לכל אורך התקופה, עם עלייה קלה בלבד סביב השנים 2021 ו-2022. ממצא זה שב ומחזק את ההבנה שהשיח האורתודוקסי-מודרני עוסק בדרך כלל פחות בימין הקיצוני ושעיקר דאגותיו מופנות לאנטישמיות של השמאל ולסוגיות הקשורות לאנטי-ציונות.

אזכורים של "אנטישמיות"

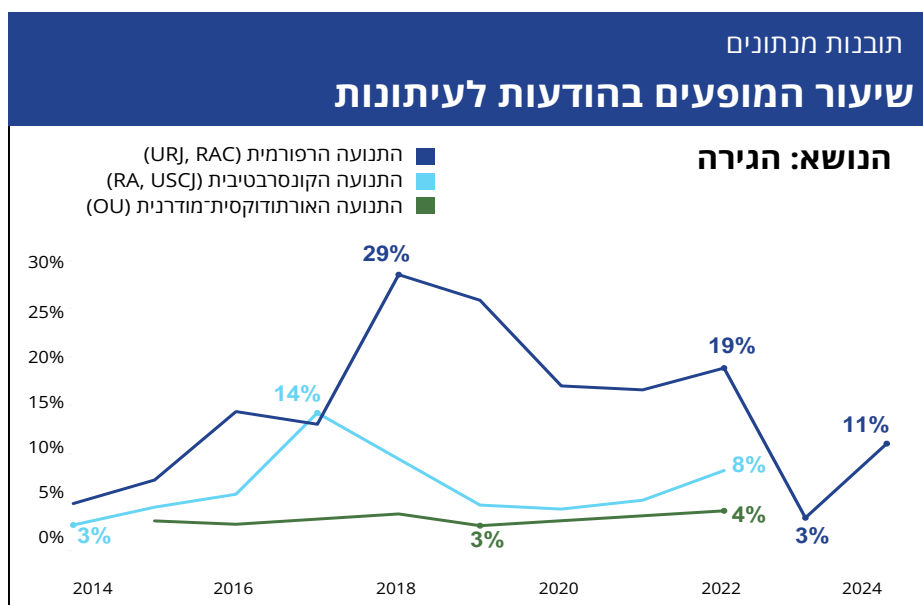
התרשים לעיל מתאר את שיעור האזכורים של "אנטישמיות" בהודעות לעיתונות במהלך אותו פרק זמן. שלא כמו בתרשים שלפניו, שהציג הבדלים חדים בין התנועות, התרשים לעיל חושף עלייה כללית בהתייחסויות לאנטישמיות במהלך העשור החולף. עם זאת, בשיעורי הגידול הזה נראים הבדלים גדולים, בייחוד בשנים האחרונות.

בין שנת 2014 לשנת 2020 ניכר דפוס דומה בכל שלוש התנועות, עם התייחסות מועטה יחסית ומעט תנודות בעקומת אזכורי האנטישמיות. אבל החל בשנת 2021, ובקצב גובר

אחרי שנת 2023, השיח בנושא זה בקרב האורתודוקסים־מודרניים התעצם משמעותית. תקופה זו חופפת להתרבות הפעילויות נגד ישראל ברחבי העולם, לעוינות הגואה בקמפוסים של האוניברסיטאות, לחדירת הרטוריקה של BDS למיינסטרים ולמתקפות האנטישמיות האלימות בערים גדולות בארצות הברית ובמערב אירופה. הנתונים מראים שהארגונים האורתודוקסיים־מודרניים הגיבו להתפתחויות הללו בעלייה חדה בהתמקדותם באנטישמיות כנושא מדאיג במיוחד.

בקרב הרפורמים והקונסרבטיבים, לעומת זאת, נרשמה אומנם עלייה הדרגתית בשיח בנושא האנטישמיות, אך הוא נותר מתון יותר ולא זינק כלפי מעלה בתקופת המלחמה, מה שמלמד על הבדלים בסדרי העדיפויות. אף כי התנועות הללו מכירות בהתגברות האנטישמיות באופן כללי, הן ממשיכות למסגר את הסוגיה בעיקר במונחים של איומים מצד הימין הקיצוני, אפילו מול ההחמרה באנטישמיות המתקשרת לאנטי־ציונות. עקב כך, השיח הקשור באנטישמיות בתנועות אלה נותר מצומצם יחסית במהלך המלחמה.

אזכורים של הגירה

אופן העיסוק של התנועות הדתיות בנושאים של הגירה מלמד רבות על סדרי העדיפויות הפוליטיים, האתיים והקהילתיים שלהן. מהתבוננות בתרשים, המראה את האחוזון השנתי של מופעי המונחים הנוגעים להגירה בהודעות לעיתונות בשנים 2014-2024, מצטיירת מגמה ברורה: התנועות היהודיות אינן עוסקות בנושא ההגירה בתדירות זהה זו לזו ואינן מייחסות לו את אותה דרגת חשיבות בשיח הציבורי שלהן.

המעורבות העזה של התנועה הרפורמית איננה מקרית; אדרבה, היא משקפת את התייצבותה ארוכת השנים לצד מטרות פרוגרסיביות של צדק חברתי. ההגירה נתפסת לא רק כסוגיה פוליטית אלא גם כהכרח מוסרי, הנטוע עמוק במקורות היהודיים באשר לקבלת הזר. אפילו בשנים שתשומת הלב הציבורית להגירה פחתה, התנועה הרפורמית המשיכה להתייחס לסוגיה זו ואישרה את תפקידה כקול יהודי מוביל בייצוג של זכויות המהגרים.

לנוכח המעורבות הפעילה של התנועה הרפורמית אפשר היה לצפות שהתנועה הקונסרבטיבית תגשר בין העמדות הרפורמיות לאורתודוקסיות־מודרניות על ידי איזון בין המסורת הדתית לסוגיות המצפוניות. אבל הנתונים מספרים סיפור אחר: היהדות הקונסרבטיבית דווקא טרודה מעט מאוד בענייני ההגירה בכלל. אומנם ניכרים זינוקים בשנים 2017 ו-2022, אך אלה אינם מעידים על מעורבות מתמשכת. תחת זאת ייתכן שהם מצביעים על גישה ריאקטיבית ולא פרואקטיבית. כלומר, התנועה מתייחסת להגירה כשזונה־יהודית סוגיה ציבורית שאי־אפשר להימנע ממנה, אך אינה משמיעה את קולה בנושא באופן עקבי. אחרי שנת 2017 רמת המעורבות צונחת לדרגה כמעט זניחה, כלומר ההגירה איננה מוקד מרכזי בשיח הציבורי הקונסרבטיבי. במקום לתפוס את דרך האמצע בין התנועה הרפורמית לתנועה האורתודוקסית־מודרנית, רמת המעורבות הנמוכה של התנועה הקונסרבטיבית מציבה אותה קרוב הרבה יותר לדפוס האורתודוקסי־מודרני של מעורבות מינימלית.

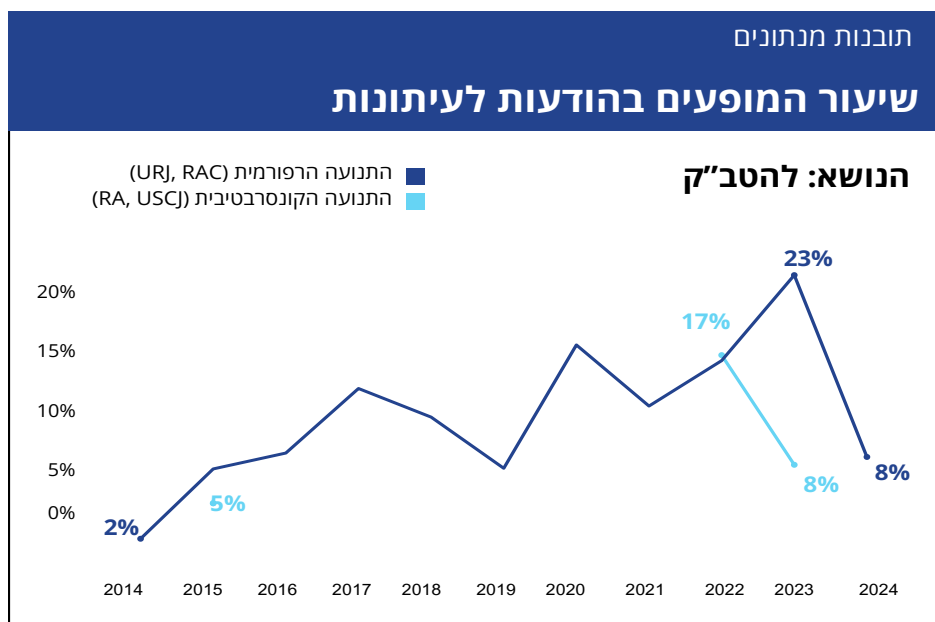
כל זה מביא אותנו אל התנועה האורתודוקסית־מודרנית, המציגה את רמת המעורבות הנמוכה ביותר בסוגיות הנוגעות להגירה. לאורך העשור האזכורים להגירה בהודעות לעיתונות של התנועה נדירים ביותר, עם עלייה קטנה בלבד בשנים 2018 ו-2022. את הקפיצות הקטנות האלה אפשר לקשור לאירועים ספציפיים, כגון משבר הפרדת המשפחות ב-2018 ומשברי הפליטים באפגניסטן ובאוקראינה ב-2022. אבל רגעים אלה של מעורבות נותרים מצומצמים ומוגבלים למצבים מסוימים בלבד, והם אינם משקפים מחויבות מתמשכת לשיח בנושא ההגירה.

המוסדות היהודיים נתפסים תכופות כמשתתפים פעילים בוויכוחים הציבוריים בסוגיות פוליטיות ומוסריות. אולם הנתונים שלנו חושפים שוני עמוק ביחסן של שלוש התנועות לנושא ההגירה ולחשיבותו בעיניהן. היהדות הרפורמית רואה בהגירה נושא מרכזי של צדק חברתי שנמצא בראש מעייניה. בתנועות הקונסרבטיבית והאורתודוקסית־מודרנית, לעומת זאת, מעדיפים על פי רוב להימנע מלהשמיע קול בנושא.

לא מפתיע שהארגונים האורתודוקסיים־מודרניים עוסקים בנושא ההגירה מעט מאוד, אבל מה שבולט כאן במיוחד הוא רמת המעורבות הנמוכה גם מצד התנועה הקונסרבטיבית. אף כי מבחינה תאולוגית היהדות הקונסרבטיבית היא פרוגרסיבית יותר מזו האורתודוקסית־מודרנית, היא אינה מתרגמת עמדה זו לשיח ציבורי מתמשך בנושא ההגירה.

ממצאים אלה קוראים תיגר אפוא על ההנחה שהתנועה הקונסרבטיבית ניצבת בתווך בין היהדות הרפורמית ליהדות האורתודוקסית־מודרנית. כשמדובר בהגירה, כך מתברר, הנתונים ממקמים אותה קרוב הרבה יותר לתנועה האורתודוקסית־מודרנית, עם מעורבות מוגבלת ולא עקבית בנושא זה, באופן שעומד בניגוד חד לגישתה הפרואקטיבית המתמשכת של התנועה הרפורמית.

אזכורים של קהילת הלהטב"ק

הערה: התנועה האורתודוקסית־מודרנית אינה מתייחסת לנושא.

שאלת השילוב, הזכויות והייצוג של קהילת הלהטב"ק תופסת בעשור האחרון מקום נכבד בשיח הציבורי האמריקאי. בקרב התנועות היהודיות הדתיות, התגובות בסוגיה מדאיגה זו משקפות מחויבות אידאולוגית ותאולוגית עמוקה יותר. יש השמות דגש על השילוב ועל הצדק החברתי, יש הניגשות לנושא בזירות הנובעת מעמדה דתית, ויש המגיבות בשתיקה.

התרשים לעיל, המסרטט את האחוזון השנתי של הודעות לעיתונות שבהן נזכרים מונחים הקשורים ללהטב"ק בזרמים שנחקרו בשנים 2014-2024, מספר סיפור מאלף: רמת המעורבות איננה זהה בשלוש התנועות, ואף איננה עקבית לאורך זמן.

בשנים 2014-2024 הייתה התייחסות התנועה הרפורמית לקהילת הלהטב"ק קבועה ויציבה, עם קפיצות בולטות לעין בשנים 2018 ו-2022. קפיצות אלה קשורות לווידויים הסוערים ברחבי ארצות הברית בסוגיית זכויות הלהטב"ק, ובכלל זה המדיניות הפוגעת בשירות

הצבאי של טרנסג'נדרים.ות, המאבקים המשפטיים בנושא השחרור משירות צבאי ואישור חוקים מדינתיים המגבילים את זכויות הלהטב"ק בבתי הספר.

רמת מעורבות גבוהה זו אינה מפתיעה, שכן היהדות הרפורמית מיצבה את עצמה זה כבר כדוגלת בשילוב ובצדק חברתי, והיא רואה בזכויות של קהילת הלהטב"ק לא רק סוגיה פוליטית אלא גם הכרח מוסרי יהודי. בין בהבעת שמחה על ניצחונות, כגון השגת השוויון בנישואים חד-מיניים בשנת 2015, ובין בהוקעת החקיקה האנטי-טרנסית בקול רם וברור בשנת 2022, מנהיגי הקהילה הרפורמית ממסגרים באופן עקבי את עמדתם כשלוחה של ערכי היהדות ומדגישים את זכותו הטבעית של כל אדם לכבוד ואת החובה להיאבק למען אוכלוסיות שוליים. גם כשהשיח הציבורי בסוגיות אלה שוכך, התנועה הרפורמית אינה מרפה. היא ממשיכה להיות פרואקטיבית ומקפידה ששילוב הלהטב"ק לא יהיה רק תגובה למאבקים משפטיים אלא גם מחויבות מתמשכת בחיי הקהילה היהודית.

לעומת התנועה הרפורמית, התנועה הקונסרבטיבית מפגינה רמת מעורבות נמוכה בהרבה. אף כי רבים תופסים את היהדות הקונסרבטיבית כלשון מאזניים בין הרפורמית לאורתודוקסית-מודרנית, התנועה הקונסרבטיבית איננה מנהלת שיח ציבורי מתמשך בסוגיות קהילת הלהטב"ק. דפוס התנהלות זה משקף את גישתה בסוגיית ההגירה. התנועה עוסקת פה ושם בסוגיות של צדק חברתי, אבל אינה מציבה אותן בראש סולם העדיפויות בהודעות שלה לעיתונות אלא מציגה התערבות מקרית ומינימלית שתלויה במידה רבה בהתפתחויות פוליטיות חיצוניות.

בדומה לתנועה הקונסרבטיבית, התנועה האורתודוקסית-מודרנית נעדרת לחלוטין מן השיח הציבורי בענייני קהילת הלהטב"ק. במהלך עשר השנים שנחקרו הייתה מעורבותה בבחינת בל יראה ובל ימצא. היעדרות זו מבהירה שגישתה של הקהילה האורתודוקסית-מודרנית לסוגיה זו שונה מהותית מזו של שתי התנועות האחרות, שכן היא נובעת משיקולים הלכתיים. אומנם בכמה מקרים פרטיים רבנים אורתודוקסים-מודרנים וקהילותיהם התלבטו כיצד להתייחס לשילוב של להטב"ק בקהילה, אבל האיחוד האורתודוקסי-מודרני כמוסד מנע באופן גורף מלתת במה ציבורית לזכויות של קהילה זו.

לעומת היעדר המעורבות של התנועה האורתודוקסית-מודרנית, שאיננו מפתיע בהתחשב בתבנית הפעולה והחשיבה הדתית שלה, מה שבולט בניתוח שלנו הוא שתיקתה של התנועה הקונסרבטיבית בסוגיות של קהילת הלהטב"ק. היות שהעמדה התאולוגית של התנועה הקונסרבטיבית מאפשרת גמישות רבה יותר, אפשר היה לצפות למעורבות נחושה יותר מצידה בסוגיות אלה. אבל הנתונים מראים שכארגון, התנועה הקונסרבטיבית בוחרת על פי רוב להימנע מלהשמיע קול בזכות קהילת הלהטב"ק.

- 1 Abdulkader Tayob, Sermons as Practical and Linguistic Performances: Insights from Theory and History," *Journal of Religion in Africa* 47(1) (2017), pp. 132-144
- 2 Constantine Boussalis, Travis G. Coan, and Mirya R. Holman, Political Speech in Religious Sermons," *Politics and Religion* 14(2) (2021), pp. 241-268
- 3 James L. Guth, The Bully Pulpit: The Politics of Protestant Clergy, University Press of Kansas, 1997; Paul A. Djupe and Christopher P. Gilbert, The Political Voice of Clergy," *Journal of Politics* 64(2) (2002), pp. 596-609; Melissa Deckman, Sue E.S. Crawford, and Laura R. Olson, The Politics of Gay Rights and the Gender Gap: A Perspective on the Clergy," *Politics and Religion* 1(3) (2008), pp. 384-410; Rebecca A. Glazier, Bridging Religion and Politics: The Impact of Providential Religious Beliefs on Political Activity," *Politics and Religion* 8(3) (2015), pp. 458-87
- 4 Boussalis, Coan, and Holman (לעיל הערה 2).
- 5 הבדל משמעותי בין המחקר הזה למחקרים קודמים הוא הגישה המתודולוגית. העבודות המוקדמות יותר נשענו על טכניקות טיפוסיות של למידת מכונה, כגון LDA (Latent Dirichlet Allocation), שמנתחת את הדרשות על ידי זיהוי דפוסים סטטיסטיים של מופעים חוזרים של צירופי מילים. שיטות אלה יעילות לאיתור מגמות נרחבות, אך מטבען הן מוגבלות מבחינת היכולת לתפוס את המשמעות הסמנטית העמוקה או את הדקויות המשובצות ברטוריקה הדתית. כאשר שיטה כמו LDA מתייחסת לטקסטים כאל אוסף של מילים ותו לא ואינה מביאה בחשבון את היחסים ההקשריים, היא מתקשה לתפוס את המורכבויות של משמעות הדברים, את נימת הקול ואת המסרים המרומזים המאפיינים דרשות. בניגוד לכך, המחקר שלנו משתמש במודלי שפה גדולים (Large Language Models - LLMs), וספציפית ב־ChatGPT-4o, שמציעים דרך מתוחכמת יותר לניתוח טקסטואלי. מודלים אלה מבינים את הטקסט בתוך ההקשר הנתון ומאפשרים פרשנות עשירה יותר של תמות, עמדות ואסטרטגיות רטוריות. השימוש בהם מאפשר התבוננות מעמיקה יותר מזו של שכיחות ההופעה של מילים בלבד וחושף דפוסים מורכבים יותר של השיח הפוליטי בדרשות.
- 6 למחקרים קודמים על ההיסטוריה של דרשות יהודיות ראו Robert V. Friedenberg, "Hear O Israel": The History of American Jewish Preaching, 1654-1970, University of Alabama Press, 1989; Marc Saperstein, Jewish Preaching in Times of War, 1800-2001, Liverpool University Press, 2012
- 7 לתיאור מלא של איסוף הנתונים, שיטות העבודה והליכי השיקוף ראו נספח 1: "מתודולוגיה".
- 8 מודל ChatGPT הראה, על סמך ניתוח מדגמי של 20 דרשות, זיהוי נכון של תוכן פוליטי בדרשות בשיעור של 92.5%.
- 9 בניתוח הושג דיוק בשיעור של 90% במדגם של 10 דרשות. כמו כן הושג שיעור ריקול (recall) של 100% במדגם של 10 דרשות נוספות.
- 10 לצורך הניתוח קראו קוראים אנושיים מדגם של דרשות. הם קבעו כי מטבע הדברים קשה לכמת במדויק את השיעור היחסי של תוכן פוליטי בתוך דרשה מסוימת. עם זאת הם העריכו כי הדרשות שסווגו כפוליטיות מכילות נפח ניכר של שיח פוליטי בכל שלושת הזרמים. ממצא זה תואם את התוצאות שהופקו ב־ChatGPT, והדבר מאשש את המסקנה שנשואים פוליטיים הם רכיב חשוב בדרשות המזוהות כפוליטיות באופיין. הניתוח הן של נפח התוכן הפוליטי והן של מבנה הדרשות התבצע בכל 4,302 הדרשות, אגב התמקדות מיוחדת בדרשות שסווגו כפוליטיות, ללא התייחסות לפרק זמן ספציפי. בניתוחים הבאים ייבדקו רק דרשות משלושת פרקי הזמן שהוגדרו לעיל.
- 11 התוצאה הייתה 100% דיוק במדגם מקרי של 20 דרשות.
- 12 על סמך מדגם של 20 דרשות הושג דיוק בשיעור של 92.5%.
- 13 בניתוח הושגה, על סמך מדגם של 15 דרשות, רמת דיוק של 93.33% בזיהוי אם הדרשה מכילה ביקורת. פירוש הדבר שמתוך 15 דרשות שסווגו כמכילות ביקורת, 14 זוהו נכונה, כלומר רמת דיוק גבוהה באיתור שיח ביקורתי במאגר הנתונים. בנוסף, לצורך הערכת הריקול בחרנו מדגם נפרד של 15 דרשות שבו כבר ידענו אילו מן הדרשות מכילות ביקורת מפורשת. בדקנו אם ChatGPT עלול להחמיץ חלק מהן, ושיעור הריקול שהושג היה 100%. כלומר, הכלי זיהה נכונה את כל הדרשות במדגם זה שכללו ביקורת מפורשת.
- 14 לצורך הערכת יכולתו של המודל לשלוף את כל המקרים הרלוונטיים מתוך מאגר הנתונים השתמשנו במדד הריקול. ניתחנו שני מדגמים: אחד של 15 דרשות והשני של 20, ואת שניהם בחרנו מתוך מאגר הדרשות שכבר זוהו כמכילות תוכן ביקורתי. היעד העיקרי היה להעריך עד כמה

- 28 ראו Jiuhai Chen, Lichang Chen, Heng Huang, and Tianyi Zhou, "When Do You Need Chain-of-Thought Prompting for Chatgpt?," *arXiv Preprint arXiv:2304.03262*, 2023; Zhipeng Chen, Kun Zhou, Beichen Zhang, Zheng Gong, Xin Zhao, and Ji-Rong Wen, "Chatcot: Tool Augmented Chain-of-Thought Reasoning on Chat-Based Large Language Models," *arXiv Preprint arXiv:2305.14323*, 2023
- 29 Michael J. Mior, "Large Language Models for JSON Schema Discovery," *arXiv Preprint arXiv:2407.03286*, 2024
- 30 על הפרשנות של מידול נושאי ראו, Emil Rijcken, Floortje Scheepers, Kalliopl Zervanou, Marco Spruit, Pablo Mosteiro Romero, and Uzay Kaymak, "Toward Interpreting Topic Models with ChatGPT," The 20th World Congress of the International Fuzzy Systems Association, Korea, 2023
- 31 על גישת HITL ראו, Xingjiao Wu, Luwei Xiao, Yixuan Sun, Junhang Zhang, Tianlong Ma, and Liang He, "A Survey of Human in-the-Loop for Machine Learning," *Future Generation Computer Systems* 135 (2022), pp. 364–381; Carl Orge Retzlaff, Srijita Das, Christabel Wayllace, Payam Mousavi, Mohammad Afshari, Tianpei Yang, Anna Saranti, Alessa Angerschmid, Matthew E. Taylor, and Andreas Holzinger, "Human-in-the-Loop Reinforcement Learning: A Survey and Position on Requirements, Challenges, and Opportunities," *Journal of Artificial Intelligence Research* 79 (2024), pp. 359–415; Padma Iyengar, "Clever Hans in the Loop? A Critical Examination of ChatGPT in a Human-in-the-Loop Framework for Machinery Functional Safety Risk Analysis," *Eng* 6(2) (2025), p. 31
- ChatGPT מזהה ומנתח במדויק ובאופן מקיף גוני נימה ביקורתית במגוון נושאים. באשר לביקורת כללית – בדקנו את הריקול במדגם של 15 הדרשות שהתמקדו בנושאים כגון אלימות מתנחלים, בנימין נתניהו וסוגיות קשורות. מדגם 20 הדרשות, לעומת זאת, שימש אותנו להערכת הריקול בנוגע לביקורת המופנית ישירות כלפי הממשלה, כלפי הרפורמה המשפטית וכלפי הקהילה החרדית.
- 15 בניתוח הושגו דיוק בשיעור של 100% וריקול של 100%.
- 16 בניתוח הושגו דיוק בשיעור של 100% וריקול של 100%.
- 17 בניתוח הושגו דיוק בשיעור של 100% וריקול של 100%.
- 18 בניתוח הושגו דיוק בשיעור של 100% וריקול של 100%.
- 19 בניתוח הושגו דיוק בשיעור של 100% וריקול של 100%.
- 20 בניתוח הושגו דיוק בשיעור של 100% וריקול של 100%.
- 21 בניתוח הושגו דיוק בשיעור של 100% וריקול של 100%.
- 22 בניתוח הושגו דיוק בשיעור של 83% וריקול של 100%.
- 23 בניתוח הושגו דיוק בשיעור של 100% וריקול של 100%.
- 24 לצורך כל ניתוחי הנושאים דגמנו 10 דרשות והשגנו דיוק בשיעור של 100%. כלומר, כל דרשה שזוהתה כמכילה נושא מסוים סווגה כראוי.
- 25 במטלת סיווג הנושאים הגענו לרמת דיוק של 100%.
- 26 בניתוח המבוסס על מדגם של 20 דרשות הושגו דיוק בשיעור של 85% וריקול של 100%.
- 27 על Few-shot learning ראו Chanathip Pornprasit and Chakkrit Tantithamthavorn, "GPT-3.5 for Code Review Automation: How Do Few-Shot Learning, Prompt Design, and Model Fine-Tuning Impact Their Performance?," *arXiv Preprint arXiv:2402.00905*, 2024; Zhengfei Ren, Annalina Caputo, and Gareth Jones, "A Few-Shot Learning Approach for Lexical Semantic Change Detection Using GPT-4," *Proceedings of the 5th Workshop on Computational Approaches to Historical Language Change*, Association for Computational Linguistics, 2024 pp. 187-192

